sumar

editorial

file de istorie

invitați în paginile revistei

opinii ale cititorilor

știați că…

Restituiri Pitești

Nr. 2(28)/2013
Anul XI
Serie nouă

Adresa redacției:
Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții,
tel. 0248/216348, 219976
fax. 0248/210068
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate provenind din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române sau arhive personale.

ISSN: 1583-5863
Editor – Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

La aniversare. Primari vizionari

prof. Marin IONIȚĂ

La fiecare aniversare primarul îşi pune eşarfa tricolor şi iese, simbolic, la raport, în fața marelui voievod, semnatarul actului care confirmă existența acestei localități. „Ce s-a ales din dania ce v-am lăsat”?, pare a întreba cu glasul detunător întemeietorul de țară. Iar Sfinții Împărați Constantin şi Elena pe care ni i-am ales patroni spirituali, aşteptau şi ei un răspuns. Primarul n-are de ce să fie spăşit şi să țină privirile în pământ. Nu Pendiuc a dat foc Romei. Acel apucat era împărat, muzician şi veleitar. Pendiuc nu e deocamdată, decât primar. Şi nu cântă la niciun instrument, nu face versuri, nu a întocmit spot publicitar, nu umblă cu gardă personală, nu stă la palat, doarme, atât cât doarme. Nu s-a remarcat prin excese şi aventuri extreme. Nu conduce şi nu sare din avion, nu face schi nautic, nu se îmbracă în costum de ofițer cu banderola crucii încârligate, nu ştiu să aibă iahturi şi proprietăți pe continente şi oceane. Nu duce el blestemul demolării vechiului centru al oraşului, cu Biserica Sfântului Nicolae, mahalalele şi satele de sub streaşina urbei. Şi nici nu are meritul construcției noilor cartiere, cu blocuri de apartament normale sau de confort redus. Sau al oraşului cu vechea tradiție dată peste cap şi inundat de populație rurală inadaptată mediului urban. Dimpotrivă, industriile, comerțul şi meşteşugurile întreprinzătorilor de diferite etnii, greci, armeni, evrei, albanezi, turci, mai rar nemți, sârbi, bulgari, polonezi şi chiar italieni. Totul era pe atunci de stat şi trebuia (nu trebuia) rapid privatizat.

În vremea mandatelor lui Pendiuc, primarul tranziției, „Dacia” a fost cedată comunei Mioveni, care, pe această cale, a devenit oraş, Petrochimia comunei Bradu, alte unități şi sute de hectare de teren au fost înglobate de Ştefăneşti, Bascov, de alte localități vecine. Dar problemele de spațiu locativ, de transport, de aprovizionare rămâneau pe seama comunității piteştene care gâfâia sub această povară nesusținută material şi financiar. Şi dacă oraşul Piteşti intra în tranziție ca unul din cele mai dezvoltate din punct de vedere economic şi industrial, avea să piardă rând pe rând, ba chiar deodată Rolastul (cel care se ştia că este cel mai mare şi mai modern combinat de articole tehnice din cauciuc), Fabrica de Bere, Întreprinderea de încălțăminte, cele de pânzeturi şi stofe, Vinalcoolul şi multe altele mai mari şi mai mici până la Petrochimia numită Arpechim, cu Rafinării, fabrici de etilenă şi polietilenă şi alte produse unice în țară, cu căutare la export. Privatizată la prețuri discutabile, proprietarii de azi ai Petrochimiei cer sume colosale pentru răscumpărare, ba au şi început să închidă unele unități de producție nu chiar să taie şi să transporte instalații în aliaje nobile. Toate aceste catastrofe au dus la diminuarea drastică a veniturilor bugetului local, la creşterea cheltuielilor, la sporirea şomerilor.

Şi aceasta în vreme ce era primar Tudor Pendiuc. L-a întrebat cineva dacă dă voie să se lichideze activități, să se demoleze clădiri, să se desființeze spații de producție, să fie aruncați oameni în stradă, să se împartă terenul în parcele care să fie vândute pentru construcție? Poate să refuze? Îl ascultă cineva? Este ca cel căruia îi intră hoții în grădină şi el nu poate să facă altceva decât să privească cu stupoare cum i se fură fructele din pomi, unii chiar scoşi din rădăcini. Ei, bine, primarul nu poate să asiste cu indiferență la toate aceste întâmplări. Trăieşte şi el drama timpului său. Drama colectivității care l-a ales ca să o conducă. Drama neputinței de a opri dezastrele, care este, poate, cea mai mare. L-a durut inima când a trebuit să aplice legea de reducere a salariilor cu 25%, să reducă locurile de muncă ale bugetarilor, să țină cont de acea prevedere conform căreia nu putea să fie angajat cineva decât dacă da alți şapte inşi afară. Dar istoria nu stă să cuantifice sentimente. Ea este interesată de documente.

Orice edil eficient îşi îndeplineşte obligațiile pentru care a fost investit şi este plătit. Dar există şi primari care nu se mulțumesc cu atât. Sunt vizionarii care visează ca localitatea pe care o păstoreşte să arate mai altfel decât a luat-o în primire. Şi iată oraşul în care țâşnesc fântâni arteziene de decor, una chiar muzicală, ce joacă şi se colorează pe note de simfonii, fântâni pentru aprovizionarea cu apă din stratul freatic, străzi fără gropi, piețe de alimente modernizate, transportul în comun asigurat cu autobuze moderne, centrul civic pavat cu mozaic de dale şi pavele, bănci la fiecare pas, pe care găseşti grupuri de bătrâni sau perechi de îndrăgostiți de dimineață până seara, covoare de flori şi de gazon şi chiar un pârâu între maluri de beton cu apă limpede dar şi peşti aurii. Chiar în aceste condiții atât de grele, oraşul Piteşti poate să fie numărat printre cele mai frumoase şi mai moderne din țară şi nu întâmplător este apreciat de călătorii străini.

Şi altfel, putem declara că la timpul prezent avem un primar vizionar. Dar desigur că bilanțul final nu-l va putea face decât istoria. Ea, singură, va hotărî, dacă Tudor Pendiuc rămâne, şi sub ce înfățişare, într-o pagină de cronică. Din punctul de vedere al acestora care l-au ales în multe mandate consecutive, merită să poarte cu cinste eşarfa tricoloră la întâlnirea cu marele Voievod Mircea cel Bătrân şi a Sfinților Împărați Constantin şi Elena pe care îi sărbătorim în aceste zile.

O incursiune în istoria transportului local din Pitești

ing. Aurelian R. ROMAN

(continuarea articolului din nr. 1/2013 al revistei noastre)

Pentru realizarea serviciului de transport public local de călători, Asocierea S.C. Publitrans 2000 S.A. cu Asocierea S.C. CNCD S.A. – Girexim Universal S.A. dispune azi de un parc inventar format din 111 autobuze, structurat astfel:

- BMC 250 SLF – 80 de autobuze cu o capacitate însumată de 8.000 locuri, proprietar S.C. CNCD S.A., respectiv S.C. Girexim Universal S.A.
- BMC 215 SCB – 1 autobuz cu o capacitate de 66 locuri, proprietar S.C. Publitrans2000 S.A.
- S.C. Publitrans2000 S.A. mai dispune de următoarele autobuze, aflate în proprietatea sa:
- IKARUS 260 – 4 autobuze cu o capacitate însumată de 328 locuri;
- UDM 112 – 5 autobuze cu o capacitate însumată de 495 locuri;
- MERCEDES – 3 autobuze cu o capacitate însumată de 270 locuri;
- MAZ 103 – 15 autobuze cu o capacitate însumată de 1.470 locuri;
- R.D. 111 – 3 autobuze cu o capacitate însumată de 201 locuri.

Din totalul de 111 autobuze cu care se efectuează transportul public local în municipiul Piteşti, cele 80 de autobuze care au făcut obiectul asocierii în vederea modernizării acestui serviciu au norma de poluare euro 4, implicit un grad redus de poluare, un număr de 15 autobuze au norma de poluare euro 3 şi un număr de 15 autobuze sunt non euro. La 96 autobuze exista rampe de acces (din acestea 1 cu lift, 80 cu înclinare laterală şi rampă acces, 15 cu rampă acces). S.C. Publitrans2000 S.A. a achiziţionat din surse proprii un autobuz cu norma de poluare euro 4. Calitatea serviciului prestat este asigurată şi de calitatea mijloacelor de transport folosite. Înnoirea parcului, ce s-a realizat odată cu încheierea contractului de asociere, a permis creşterea calităţii serviciului.

Activitatea de transport public local din municipiul Piteşti se desfăşoară folosind infrastructura stradală aferentă traseelor concesionate, autobaza cu platforma de parcare şi staţie de carburanţi, sediul administrativ, un atelier reparaţii şi întreţinere, o staţie de inspecţii tehnice, un dispecerat central şi 5 dispecerate marginale. Reţeaua de transport a municipiului Piteşti s-a dezvoltat în cea mai mare parte în mod liniar pe direcţia Nord-Sud şi aceasta ca urmare a aşezării geografice a oraşului (în terase paralele cu axa centrala, fapt ce nu a permis o dezvoltare radială a liniilor de transport care este cea mai indicată în cazul transportului public de călători).

Populaţia deservită de transportul public local la data de 19.09.2008 din cartierele oraşului era grupată astfel[1]: Găvana – 35.840; Trivale – 24.797; Prundu – 18.641; Negru Vodă – 18.260; Craiovei – 15.738; Războieni – 14.992; Calea Bucureşti – 14.284; Banat – 14.217; Central – 7.297; Tudor Vladimirescu – 6.654; Mărăşeşti – 4.927; Traian – 3.966; Calea Câmpulung – 1.024; **TOTAL – 180.637.**

Circulaţia autobuzelor pe liniile de transport se efectuează în baza diagramelor de circulaţie întocmite de către secţia exploatare. Iată şi câteva date pe pentru anul 2012:

- Populaţie deservită – 166.594 locuitori (populaţia municipiului Piteşti în 2010);
- Suprafaţa oraşului – 40,73 kmp;
- Număr trasee – 20;
- Număr de staţii – 116;
- Parc inventar – 111 autobuze;
- Număr de călători – 25.788
- Rulaj – 5.224 mii km efectivi

Serviciul de transport public local constituie una dintre funcţiile importante ale oraşului, putând fi considerat barometrul nivelului său de dezvoltare. Transportul local de călători prin servicii regulate trebuie să răspundă unor probleme deosebit de complexe, cu abordare permanentă, având ca obiectiv optimizarea transportului în condiţiile satisfacerii necesităţii de mobilitate, în cadrul unui sistem de transport durabil, ecologic, intermodal etc. Activitatea transportului public local respectă legislaţia română. Legislaţia activităţii cuprinde legislaţie generală şi specifică pentru transporturile rutiere, transportul public local, domeniul economic financiar-contabilitate, salarizare, muncă, mediu, etc. şi este constituită din legi, ordonanţe, ordine, norme şi regulamente.

Principalele legi, în baza cărora funcţionează transportul public local, sunt: Legea nr. 31 din 1990 a societăţilor comerciale cu completările şi modificările ulterioare; Legea nr. 92 din 10/04/2007 a serviciilor de transport public local cu completările şi modificările ulterioare; Legea 215/2001 a administraţiei publice locale, cu completările şi modificările ulterioare; Legea 51/2006 a serviciilor comunitare de utilităţi publice; O.U.G. nr. 109 din 14/12/2011, privind guvernarea corporativă a întreprinderilor; Ordonanţa nr. 45/2007 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 109/2005 privind transporturile rutiere; Regulament cadru de acordare a autorizaţiilor de transport în domeniul serviciilor de transport public local, ordin nr. 207/2007; Ordin pentru aprobarea Regulamentului-cadru pentru efectuarea transportului public local şi a Caietului de sarcini-cadru al serviciilor de transport public local, ordin nr. 972/2007; Norma de aplicare a Legii serviciilor de transport public local nr. 92/2007, ordin nr. 353/2007 de aprobare; Ordonanţă de urgenţa privind transporturile rutiere, O.U.G. nr. 109/2005; Ordin nr. 18/2008 privind aprobarea Normelor de igiena pentru transporturile de persoane.

Serviciile de utilităţi publice trebuie să îndeplinească următoarele cerinţe esenţiale: universalitate; continuitate din punct de vedere calitativ şi cantitativ, în condiţii contractuale; adaptabilitate la cerinţele utilizatorilor şi gestiune pe termen lung; accesibilitate egală şi nediscriminatorie la serviciul public, în condiţii contractuale; transparenţa şi protecţia utilizatorilor.

Organizarea, exploatarea şi gestionarea serviciilor de utilităţi publice trebuie să asigure: satisfacerea cerinţelor cantitative şi calitative ale utilizatorilor, corespunzător prevederilor contractuale; sănătatea populaţiei şi calitatea vieţii;

[1]http://www.primariapitesti.ro, 05.02.2013.

protecția economică, juridică şi socială a utilizatorilor; funcționarea optimă, în condiții de siguranța a persoanelor şi a serviciului, de rentabilitate şi eficiență economică a construcțiilor, instalațiilor, echipamentelor şi dotărilor, corespunzător parametrilor tehnologici proiectați şi în conformitate cu caietele de sarcini, cu instrucțiunile de exploatare şi cu regulamentele serviciilor; introducerea unor metode moderne de management; introducerea unor metode moderne de elaborare şi implementare a strategiilor, politicilor, programelor şi/sau proiectelor din sfera serviciilor de utilități publice; protejarea domeniului public şi privat, în conformitate cu reglementările specifice în vigoare; informarea şi consultarea comunităților locale beneficiare ale acestor servicii; respectarea principiilor economiei de piață, asigurarea unui mediu concurențial, restrângerea şi reglementarea ariilor de monopol.

Conform prevederilor legale în vigoare, societatea oferă abonamente:

1) gratuite pentru anumite categorii de cetățeni (veterani război, văduve de război, invalizii de război, încadrați în grade de invaliditate, marii mutilați – conform Legii nr. 44/1994, luptătorii pentru victoria Revoluției din decembrie 1989, urmaşii de erou martir – conform Legii nr. 341/2004;

2) abonamente reduse cu 50% pentru pensionarii cu domiciliu în Piteşti, pentru abonamentele pe o linie şi două linii şi pentru donatorii de sânge sau plasmă conform Legii 282/2005. Acestea se acordă pe baza B.I./C.I. şi a ultimului cupon de pensie.

3) abonamente cu reducere de 50% speciale pentru cetățenii municipiului Piteşti în vârstă de peste 65 de ani (se acordă pe bază de B.I./C.I.). Aceste reduceri sunt aprobate de Consiliul Local. Din surse ale bugetului de asigurări sociale sunt acoperite gratuitățile acordate unor categorii de cetățeni (Legea nr. 189/2000) pentru persoanele persecutate pe motive etnice de către regimurile instaurate în România începând cu 6 septembrie 1940 până în martie 1945 şi Decretul Lege nr. 118/1990 pentru persoanele persecutate pe motive politice de dictatura instaurată cu începere de la 6 martie 1945.

4) elevii decontează abonamentele cu reducere de 50% prin şcoli şi facultăți.

De-a lungul celor peste 62 ani de existență, activitatea transportului public din Piteşti a fost coordonată de următoarele cadre tehnice: Trache (1964-1969), Tudorache Gheorghe (1969-1973), Popa Marin (1973-1980; 1990-1996), Popa Emil(1980-1990), Salomia Ionel (1996-2000), Paraschiv Stemate (2000), Roman Aurelian (2000-2008), Rotaru Manuel (2008-prezent). Alte sectoare au fost coordonate de directorii tehnici Dina Emil, Barbu Alexandru sau sunt coordonate de directorul economic Berinde Elena.

Au fost în exploatarea serviciul de transport public din Piteşti tipuri de autobuze de tipul: SKODA RO 706, T.V. 1, MTD, T.V. 2, T.V. 2U M 20 , T.V. 2U SR 211, T.V. 71 R, T.V. 20 U, T.V. 2 R, SKODA KAROSA ŠM 11, IKARUS 280, IKARUS 260, I.K. 4, DAC 117 UD, DAC 112 UDM, ROMAN UD 112, ROMAN RD 111, ROMAN RDM 109, MERCEDES, MAZ 103, BMC 250 SLF BELDE, BMC 215 SCB PROBUS. Alte tipuri de autovehicule ce au mai fost utilizate ca taxiuri şi/sau diverse – Pobeda, Volga M 21, Volga 21 K, Warsawa 202, Warsawa 203, Moskvici 408, IMS, Dacia 1100, Dacia 1300, Dacia 1310, FIAT 128, ARO 243, ARO 244, Dacia 1304, Dacia 1307, Dacia LOGAN berlină, Dacia LOGAN MCV, SKODA Octavia Tour, Ford Transit FAD6. Autocamioane, tractoare, furgoane etc.: furgon TV, Molotov GAZ 63, GAZ 69, SR 101, SR 131, SR 132 M, SR 113, SR 116, ZIS 151, Multicar, Cisterne, remorci, mare parte din gama autocamioanelor ROMAN, greder autopurtat cu lamă, tractor U650.

Fig. 7. Sfârşitul anilor ’50, autobuz românesc MTD

Fig. 8. Anii ’50, autobuz românesc TV1

Fig. 9. Anii ’60, autobuz românesc TV2

Fig. 10. Anii ’70, autobuz SKODA KAROSA ŠM 11

Fig. 11. Anii ’80, cursă rapidă Maxi-Taxi cu autovehicul TV – şofer Botoacă Dorel

Fig. 12. Anii ’90, autobuz românesc DAC 112 UDM – şofer Botoacă Alexandru

Tabel cu date statistice legate de activitate de la înființare până în prezent

Nr.	Anul	Parc inventar	Km. utili (mii)	C.U.P. %	Călători transportați (mii)	Km. simpli de trasee	Număr de trasee
1.	1951	5	53		434	4	1
2.	1955	12	455		2.521	30,5	
3.	1960	17	1.105		7.460	66,5	
4.	1961	21	1.641		8.537	68	
5.	1962	26	1.704		9.394	41,2	
6.	1963	40	1.993		10.178	39,6	
7.	1964	42	2.671		13.093	51	
8.	1965	53	2.801		13.991	55	
9.	1966	66	3.283	75,1	18.000	64,5	
10.	1967	141	4.661	74,8	21.000	91,5	
11.	1968	145	6.163	75,9	25.920	121	
12.	1969	154	7.734	76,5	29.539	151,9	
13.	1970	176	8.058	77,2	38.034	191,8	
14.	1971	191	9.007	78,4	41.550	214	
15.	1972	226	9.152	73,5	43.747	217,9	
16.	1973	253	10.505	69	50.344	252,6	22
17.	1974	260	10.991	75,1	59.918	283,5	25
18.	1975	237	10.772	78,1	58.469	286,7	26
19.	1976	224	9.950	80,3	59.377	226,2	23
20.	1977	250	10.241	82,6	60.897	226,5	23
21.	1978	243	10.281	81,3	58.903	235,2	24
22.	1979	226	9.637	75,3	55.965	230	24
23.	1980	309	11.305	69	69.545	377	43
24.	1981	265	10.495	75	65.232	379	46
25.	1982	228	8.987	76	71.500	332	
26.	1983	218	6.761	75	69.302	332	
27.	1984	208	6.187	73	62.268	332	
28.	1985	204	6.171	72	62.441	332	
29.	1986	204	6.475	75	67.199	334	
30.	1987	194	6.398		58.633	340	
31.	1988	197	6.264		57.923	399	
32.	1989	189	6.341		60.227	384	
33.	1990	171	6.223		51.770	308	
34.	1991	156	5.720	64	63.265		
35.	1992	157	6.111	68			
36.	1993	166	6.146	68			
37.	1994	164	6.190	68			
38.	1995	117	5.105	71	41.294		
39.	2000	112	4.665 km. efectivi		22.760		25
40.	2005	90	km. efectivi	63	11.167		16
41.	2010	111	5.779 km. efectivi	77	25.682	168,03	19
42.	2011	111	5.327 km. efectivi	78	24.666	173,23	19

Între integrare şi discriminare – imaginea publică a ţiganului în societatea piteşteană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

Societatea piteşteană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi de la începutul secolului al XX-lea, ca şi orice altă comunitate urbană din spaţiul românesc, se caracteriza printr-o mare diversitate etnică. Astfel, potrivit unei statistici din 1860, în Piteşti existau 1.239 de case locuite de români, bulgari, sârbi, germani, unguri, ţigani, evrei, armeni. Se observă printre locuiitorii altor etnii stabiliţi în Piteşti şi ţigani. Ţiganii sau romii sunt o populaţie de origine indiană care a emigrat spre Europa din secolul al IX-lea[1]. Pe teritoriul românesc sunt atestaţi din secolul al XIV-lea[2].

Denumirile sub care este cunoscută această comunitate sunt cele de „ţigan”, care înseamnă „rob” sau „sclav”, de „rom”, în limba română şi de „rromi”, în limba romani, limba vorbită de această comunitate. În articol voi utiliza atât termenul de „ţigan”, în sens etnic, cât şi pe cel de „rom”.

Deşi romii au sosit ca populaţie liberă pe teritoriul românesc, nu se ştie în ce condiţii au ajuns în stare de robie, îndeplinind diverse servicii pe lângă curţile boiereşti, fie erau robi domneşti, fie erau robi ai mănăstirilor, lucrând moşiile cu care acestea erau înzestrate îndeobşte de către domnie.

Populaţia romă a fost eliberată din robie în decursul secolului al XIX-lea în Moldova şi Ţara Românească, înainte de unirea Principatelor din 1859[3].

Ovidiu Moţ, autor al lucrării Piteşti, o istorie în date[4] identifică specificul ocupaţiilor locuitorilor Piteştiului în funcţie de etnia acestora. Astfel, autorul afirmă în lucrarea menţionată că ocupaţiile ţiganilor erau acelea de servitori, lăutari, fierari, salahori, autorul concluzionând că aceştia o duceau mai greu în libertate decât în robie.

Referiri la relaţiile piteştenilor cu grupurile de romi, denumiţi ţigani în documente, din oraşul Piteşti în epoca modernă se regăsesc în arhivele Primăriei oraşului în secolul al XIX-lea, pentru anul 1868, şi în secolul următor, în anii 1909-1911.

În septembrie 1868 se înregistrează o plângere către primarul Piteştiului a unui localnic. Acesta relatează: „O mulţime de ţigani goniţi de prin comunele de unde erau înscrişi au *invadat* marginile oraşului şi s-au stabilit cu bordeie, cu corturi iar alţii în case risipite pe la marginea comunei, cu voia proprietarilor. Ţiganii au şi vite şi mai ales râmători şi de aceea, în câmpia după dealul dulapurilor[5] şi chiar afară din raion e râmat de porcii lor”[6]. În continuare se arată în aceeaşi plângere că s-au înregistrat reclamaţii verbale din partea vecinilor că nu mai pot ţine păsări şi chiar lucruri, pentru că acestea li s-au furat din jurul caselor. Se specifică: „aceşti ţigani sunt toţi din liniile Bradu şi Furdueşti, acei tâlhari vestiţi ce ţineau drumurile şi care au comis multe omoruri şi din care pe mulţi i-a hrănit Comuna în temniţă mai mulţi ani”[7]. Ţiganii sunt acuzaţi în acelaşi document de furtişaguri şi de faptul de a fi „mijlocitori pentru alţi hoţi”[8]. Pentru îndepărtarea acestor neplăceri, autorul reclamaţiei are şi o serie de propuneri. Una din aceste propuneri, radicală, este izgonirea lor „până nu îi apucă iarna şi să se ducă la comunele unde au locuit”[9]. Autorul îşi expune în continuare temerile legate de aşezarea ţiganilor în Piteşti: „numărul lor e mic, dar va creşte prin căsătorii, rudenii, prin traiul liber; sunt şi prăsitori, astfel încât comuna va fi locuită în scurt timp o parte din ţigani – ceea ce înseamnă cheltuieli pentru comună cu arestarea, cu copiii lepădaţi, căutare de bolnavi prin spitaluri, înmormântări etc.”[10]; comuna va fi păgubită, în opinia autorului, şi prin păşunatul fără plată la care vor recurge ţiganii. Totuşi, acelaşi autor pare să-i accepte pe ţigani doar vara, când pot veni la lucru, „dar fără vite sau râmători”[11]. Piteşteanul cere Consiliului comunal să nu se primească stabilirea străinilor în oraş „până nu spun locul de unde vin, biletul de identitate, meseria, mijloacele de trai, certificatul de închiriere, actul de proprietate al casei sau al prăvăliei”[12]. De asemenea, trebuiau stabilite regulamente şi întreprinse recensăminte scrupuloase.

După cum se observă, se pot desprinde din scrisoarea acestui localnic păstrată în documentele Primăriei câteva aspecte legate de imaginea pe care *ţiganul* o avea în societatea piteşteană şi, de ce nu, în societatea românească în general în secolul al XIX-lea, imagine care nu s-a schimbat prea mult, din păcate, nici în secolul următor. În primul rând, ţiganii sunt identificaţi cu răufăcătorii: hoţi, criminali. În al doilea rând, sunt asociaţi cu o sursă de dezordine: nu respectă reguli: porcii lor râmă peste tot, păşunează fără a plăti taxele prevăzute, se stabilesc în zone periferice, fără să ceară permisiunea autorităţilor. Se subliniază totuşi că aşezarea ţiganilor în anumite case s-a făcut cu acordul proprietarilor. În al treilea rând, ţiganii sunt percepuţi ca o forţă demografică: au *invadat* Comuna, sunt *prăsitori*, astfel încât ceilalţi locuitori vor fi copleşiţi de numărul mare al nou-veniţilor. În general, sunt percepuţi ca o povară pentru ceilalţi locuitori ai Piteştiului, deşi, în anumite împrejurări, vara, ar fi nevoie de forţa lor de lucru.

Discursul piteştenilor despre ţigani nu se schimbă nici la o distanţă de o jumătate de secol. Astfel, în mai 1909, primarul Piteştiului prezintă un referat în Consiliul comunal în care remarcă aspectul oraşului: „înconjurat de sălaşe ţigăneşti, foarte murdare şi cu un aspect detestabil, mai ales pe lângă apa Argeşului şi în vecinătatea liniei ferate”[13]. În continuare, primarul afirmă că „aceşti ţigani constituie un pericol permanent pentru oraş” pentru că din rândul lor provin „cei mai renumiţi hoţi”[14]. Regăsim aşadar aceeaşi catalogare a ţiganilor ca în 1868, în reclamaţia făcută atunci primăriei de un locuitor obişnuit al oraşului. Deşi trecuse o generaţie, mentalităţile referitoare la ţigani ale piteştenilor nu se schimbaseră!

Măsurile pe care le propune primarul în 1909 sunt mai radicale: „să fie aşezaţi ţiganii pe un loc mai retras din moşia oraşului, ca embaticari”[15]. Pe baza acelui referat al primarului, se găseşte un loc pentru strămutarea ţiganilor, anume „platoul de lângă cimitirul izraelit”[16], care trebuia parcelat în loturi de 10 m lăţime şi 30 de metri lungime, rezultând 260 de parcele pentru 260 de familii. Se propunea perceperea unei chirii anuale, timp de şase ani, după care loturile reve-

neau în folosință deplină chiriașilor. Decizia finală a Primăriei este luată la 21 octombrie 1909 şi prevede parcelarea unei suprafeţe de 10 ha din moşia oraşului, în apropiere de cimitirul ebraic, în loturi de 300 m^2 pe care să se construiască o casă şi o curte după „modelul indicat de comună”[17]. Mutarea ţiganilor trebuia efectuată până la 1 martie 1910, timp în care trebuiau să-şi construiască şi case. Pentru loturile primite aceştia trebuiau să plătească o sumă de 300 de lei, în rate egale, pe parcursul a 15 ani. Intervalul temporar rezervat pentru ridicarea de locuințe este foarte scurt şi neinspirat ales (lunile respective sunt unele de toamnă şi iarnă, improprii construcțiilor).

Între timp, Primăria a luat măsura de a dărâma locuințele insalubre din oraş pentru a grăbi mutarea, măsură care îi nemulţumeşte pe unii locuitori din strada cimitirului Sfântul Gheorghe. Aceşti locuitori se adresează prefectului, cerându-i acestuia permisiunea de a-şi aşeza bordeiele unde vor crede ei de cuviință, deoarece au fost mutați de patru ori, în condițiile în care şi ei plăteau dările către stat „ca orişicare om”[18].

Hotărârea primarului Dumitrescu de a-i strămuta pe ţigani la marginea oraşului, pe lângă faptul că este discriminatorie, îi nemulţumeşte şi pe unii dintre locuitorii Piteştiului, în special pe proprietarii de case de închiriat, pentru că pierd astfel banii proveniți din chirii[19].

Cu toate protestele, măsura este dusă la îndeplinire. Dovadă sunt cererile către primărie pentru loturile alocate unor familii numeroase, cu şase şi opt copii. Pentru a urgenta mutarea, Primăria le oferă strămutaților şi un ajutor de 40 de lei pentru construirea de case, pentru care comuna a deschis un credit extraordinar de 1.000 de lei pentru bugetul anului 1910/1911[20].

Pe locurile puse la dispoziție de Comuna Piteşti s-au mutat doar 88 de familii, dintre care numai 28 de familii şi-au construit câte o locuință, restul de 60 de familii neridicându-şi o construcţie, locuind probabil în stil seminomad, în cort. Străzile din Piteşti după care s-au mutat locuitorii la marginea oraşului, la nord de cimitirul evreiesc, au fost: Ceaprazari, Gării, Târgul din Vale, Libertăţii, Cimitirului, Eliade Rădulescu[21].

Noul cartier astfel rezultat nu era un exemplu de conviețuire paşnică. Existau disensiuni chiar între familiile strămutate, în interiorul comunităților de romi. Astfel, la 14 aprilie 1911 s-au înregistrat plângeri către primar din partea a opt familii, stămutate din spatele morii din Târgul din Vale. Plângerile locuitorilor sunt: „nu putem trăi alături de cei din Ceaprazari” (*strămutaţi din Ceaprazari*, n.n) pentru că „ne insultă, ne bat noaptea, ne strică casele, fură şi nu vor să ştie de nici o autoritate”[22]. Cele mai mari nemulţumiri sunt semnalate primarului la 22 octombrie 1911 de către 60 de persoane care reclamă că, în locul loturilor bune, promise de primărie, au primit pământ insuficient, aşa încât nici pentru corturi nu este suficient, „nu avem loc pentru răzoare, zarzavaturi” şi deşi li se promisese că sunt scutite de dări pentru trei ani, „deja perceptorul cere bani”[23].

Ce s-a întâmplat cu această comunitate piteşteană în anii următori, nu se mai ştie din documentele păstrate sau cercetate până acum. Analiza stării de spirit a locuitorilor Piteştiului, reieşită din cercetarea celor câteva fragmente păstrate în documentele Primăriei, conduce la câteva concluzii referitoare la relațiile existente între piteştenii obişnuiţi ai Piteştiului, între autoritățile locale şi romi, la imaginea publică a ţiganului în societatea piteşteană, în general.

O primă concluzie este existența intoleranței unei anumite categorii de piteşteni față de comunitățile de romi. Astfel, aceste comunități erau strămutate (evacuate forțat am putea spune în termeni moderni) la periferia oraşului. Aceasta era o practică devenită curentă în epoca respectivă. Astfel, un reprezentant al etniei rome evacuate declară că a fost strămutat a patra oară, cu toate consecințele care decurg de aici: întreruperea legăturilor sociale, starea de insecuritate permanentă în care această comunitate trăia, sentimentele de inferioritate resimțite de această comunitate într-o perioadă în care românii adoptaseră în 1866 o Constituție care proclama egalitatea tuturor în drepturi. O parte dintre cei strămutați aveau o slujbă, pentru că unul dintre romii evacuați declară că „suntem plătitori de dări, ca şi oricare locuitor”, dar totuşi, şi acea parte era evacuată.

O altă concluzie se referă la starea de sărăcie în care ţiganii locuiau. De asemenea, se pot constata în rândul piteştenilor majoritari acea teamă de *celălalt* pe care țiganii o inspirau, precum şi o serie de stereotipii de gândire care, din păcate se regăsesc şi astăzi la anumite segmente ale societăţii româneşti, cu toate eforturile pe care statul român le depune pentru integrarea acestei comunități[24]. Din păcate, tratamentele discriminatorii la care era supusă această comunitate, chiar din partea autorităților locale, nu a fost în măsură, cel puţin în epoca studiată, să favorizeze integrarea grupurilor de romi, deşi, timid, transpare din tonul documentelor, nevoia de integrare, de angajare a acestora. Rezistența față de această tendință provine din acea conotație negativă pe care ţiganul o avea în societatea piteşteană, identificat, în general, cu un distrugător al ordinii, al autorității.

NOTE

1 Petcuț, Petre, Petre, Florin-Manole, „Istoria romilor”, în Istoria romilor din România, material dedicat învățătorilor, editura Human Dynamics, februarie 2008, p.3

2 Ibidem

3 Ibidem, p.7. Astfel, prima lege care a desfiinţat sclavia unei categorii de romi a fost adoptată în Ţara Românească în 16 martie 1843, respectiv legea „pentru desfiinţarea dajnicilor de sub administrația Vorniciei temnițelor şi trecerea lor sub administrația ocârmuirilor de județe”.”Legiuirea pentru emanciparea tuturor țiganilor din Principatul Țării Româneşti” a fost promulgată la 20 februarie 1856. În Moldova, o astfel de lege a fost adoptată la 22 decembrie 1855, numită „legiuirea pentru desfinţarea sclaviei, regularea despăgubirei şi trecerea emancipăţilor la date”.

4 Moț, E. Ovidiu, Piteşti, o istorie în date, Editura Pământul, 2008, p.57

5 Dulapul este scrânciobul, leagănul.

6 Direcția Generală a Arhivelor Statului, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti*, ds. 17/1868,bidem, f.15

7 Ibidem

8 Ibidem

9 Ibidem

10 Ibidem

11 Ibidem

12 Ibidem

13 Ibidem, ds. 28/1909-1911, f. 1

14 Ibidem

15 Ibidem

16 Ibidem, f. 3

17 Ibidem, f.7

18 Ibidem, f. 10, 11

19 Ibidem, f. 17

20 Ibidem, f. 18,19,23,24

21 Ibidem, f.33,35. Este interesantă pentru o statistică şi lista cu numele celor strămutați: Chiaria, Oaie, Cobzaru, Gheorghe, Andrei, Anghel, Comănescu, Rizea, Vlăsceanu, Munteanu, Rudaru, Piroi, Gărăgău, Nedelea, Preda, Ciobotaru, Burcea etc.

22 Ibidem, f. 39

23 Ibidem, f. 44

24 Guvernul României a adoptat „Strategia de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru 2012-2020” care prevede intervenții ale statului pe mai multe paliere: educație, formare profesională şi ocupare, sănătate, locuit şi mică infrastructură, cultură, infrastructură socială.

Evoluția învățământului în Pitești între anii 1892-1914

prof. drd. Constantin Vărășcanu, prof. Marius Chiva

Legislația școlară. După constituirea statului național și dobândirea independenței se constată o preocupare tot mai constantă pentru problemele de învățământ și de educație. Se căutau noi forme pentru organizarea și consolidarea învățământului românesc, căruia legea din 1864 îi fixase cadrul instituțional. Procesul de unificare a instrucțiunii publice s-a amplificat și s-a adâncit, în semnificațiile lui majore, într-o nouă ambianță ideologică, prin dobândirea unei viziuni unitare, limpede asupra învățământului românesc, când, prin votarea, în 1893, a proiectului de lege propus de Take Ionescu, s-a modificat organizarea învățământului primar, diversificat în școli de cătune, primare inferioare, primare superioare și cursuri primare complementare și de „repetire". Obligativitatea școlară pentru copii a fost mărită de la 7-8 ani la 12-14 ani, cu un regim de preferințe „pentru băieți" și pentru „copiii de părinți români"[1].

Prin legea din 1893, s-a imprimat întregului învățământ primar un caracter mai practic, prin introducerea lucrului manual în școli, prin organizarea de ateliere școlare și practică agricolă. O altă lege novatoare , elaborată în 1896, opera lui Petru Poni a dus la îmbunătățirea programelor de învățământ în școlile normale și la înființarea grădinițelor în mediul rural.

În 1898 a apărut o nouă lege, completată în 1901, 1903, 1908 și 1909, opera datorată lui Spiru Haret, „omul școalelor" și care a constituit baza organizării învățământului până la legea din 1924[2]. Dezbaterile noii legi s-au desfășurat timp de două luni (ianuarie și februarie 1898) în Adunarea Deputaților și 12 zile în Senat (în luna martie).

Această lege a redat unitatea învățământului secundar, împărțit, după 1893 în școli secundare clasice și școli secundare reale. Haret a împărțit școala secundară în trei secții: reală, clasică și modernă. A înlocuit bacalaureatul cu examenul de absolvire, pentru a înlocui memorarea cu utilitatea (cu dicționare și manuale pe masă), care a funcționat până în 1925. A introdus cursul de admitere în clasa I gimnazială, învățământul secundar fiind stabilit la 8 clase, în două cicluri (inferior și superior). Legea din 1898 a durat până în 1928 pentru organizarea învățământului mediu și superior[3]. În consens cu această lege, profesorii liceului din Pitești au cerut să se dea o importanță mai mare studiului limbii române și istoriei naționale[4].

Învățământul public primar. Ca și în perioada dinainte de 1892, învățământul primar urban se dezvoltă mai mult decât cel rural, numărul absolvenților școlilor urbane fiind mult mai mare decât al școlilor rurale. Cu toate acestea, nu toate școlile primare urbane aveau o bază materială corespunzătoare. De localuri proprii beneficiau doar Școala de băieți nr. 1, construit în 1840, dar care, în decursul timpului și din cauza lipsei de întreținere curentă, devenise necorespunzător și Școala de băieți nr. 2 din Pitești (din 1894). Școala de băieți nr. 3 a funcționat în casele închiriate pe strada Craiovei (din 1892), apoi în casele lui Ion Teodoru din Bulevardul Elisabeta (din 1894) și în casele lui Gheorghe Teodoreanu din strada Craiovei (din 1896). Școala de fete nr. 1 a avut un local propriu, începând cu anul 1894, construit din fondurile donației „Nicolopolu", în care, după anul 1970 au funcționat atelierele – școală ale Liceului Nicolae Bălcescu. Școlile primare de fete nr. 2 și nr. 3 funcționau în localuri închiriate, necorespunzătoare[5].

Într-o notă adresată primarului la 30 ianuarie 1906, directorul Școlii primare de băieți nr. 1, I.I. Teodorescu, menționând că localul nu se mai poate repara îi solicită sprijinul „pentru ca să se construiască un nou local pentru această școală"[6]. La 24 august 1908, din inițiativa primarului orașului, Nicolae Gh. Dumitrescu, profesor de geografie la liceu, s-a pus piatra fundamentală a noii școli primare de băieți nr. 1, în prezența oficialităților locale și a lui Spiru Haret, ministrul instrucțiunii publice. Noul local a fost executat de antreprenorul Salvatore Rosazza din Pitești, după un plan trimis de Primăria Capitalei, primar al Bucureștilor fiind argeșeanul Vintilă Brătianu. Noul lăcaș de învățământ a fost inaugurat în octombrie 1909, în prezența lui Ion I.C. Brătianu, primul ministru al țării, care își susținuse aici examenele pentru clasele I-IV. Noua clădire, amplasată în curtea vechii școli, pe actuala stradă Ion C. Brătianu a rămas, timp de câteva decenii, cea mai reprezentativă instituție de învățământ primar din Pitești. Construcția va fi demolată după cutremurul din 1977[7].

Noul local dispunea de „șase săli de clasă și dependințe", așa cum rezultă dintr-un memoriu adresat de conducerea școlii (director fiind acum D. Constantinescu) Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, la 30 mai 1910. În document se solicită aprobarea ca Școala de băieți nr. 1 Pitești să poarte numele primului institutor și fondator al acesteia, Nicolae Simonide „magistrat, inspector de școale, decorat cu medalia „Marea Cruce" la anul 1878"[8]. Ca urmare a aprobării memoriului de către Minister, la 15 decembrie 1910, regele Carol I semnează decretul care la articolul I precizează: „Școala primară nr. 1 de băieți Pitești va purta pe viitor numele Școala primară «Nicolae Simonide»"[9].

În această școală cu îndelungată tradiție, au studiat multe generații de elevi, din rândurile cărora s-au ridicat, de-a lungul anilor, personalități remarcabile, în toate domeniile de activitate. Dintre aceștia amintim pe: Ion C.Brătianu, Ion I.C. Brătianu, Armand Călinescu (foști prim-miniștri ai României), C. Dobrescu-Argeș, Dinu I.C. Brătianu (oameni politici), C. Zaharescu, Petre Vintilescu, Mihai A. Antonescu (profesori universitari), Ion Pillat, Tudor Teodorescu – Branişte, Alexandru Bădăuță (scriitori), Constantin Christescu, Marin S. Ionescu (generali), Alexandru Bogdan – Pitești (colecționar și critic de artă), Vasile M. Brezeanu (actor)[10].

Câțiva învățători piteșteni au fost autori de manuale școlare: C.G. Mielcescu a colaborat la elaborarea unui manual de geografie a județului, P. Rădulescu și Ilie Iliescu sunt autorii unor manuale de geografie, iar Tatiana Bobancu este autoarea unui abecedar[11].

În anul 1901 a fost elaborat Regulamentul pentru funcționarea cantinelor școlare. În anul următor a luat ființă Societatea cantinelor școlare din județul Argeș. Ea a avut un rol important în strângerea fondurilor pentru înființarea cantinelor școlare. Astfel, în 1902, Societatea a înființat o cantină

pentru elevii şcolilor primare din oraşul Piteşti, avându-l ca preşedinte pe Ion Teodorescu, directorul Şcolii de băieţi nr. 1. În decembrie 1903, la cantină serveau masa zilnic între 150 şi 300 de elevi[12].

Metodele de predare s-au perfecţionat continuu, materialul didactic s-a îmbunătăţit, învăţământul devenind, într-adevăr, o realitate în majoritatea şcolilor. Un rol important a revenit, în acest sens, revizorilor, al căror număr a crescut. Unul dintre aceştia a fost C. Dianu, care-şi începe activitatea de revizor prin trimiterea, la 6 aprilie 1897, a unei foi volante intitulată *Principii şi precepte pedagogice*, care să fie la îndemâna fiecărui învăţător ca un preţios îndreptar pentru buna pregătire şi desfăşurare a lecţiilor[13].

Învăţământul primar privat. Învăţământul privat s-a dezvoltat conform principiului lui Spiru Haret ca acesta să devină „un ajutor preţios pentru învăţământul public". În judeţul Argeş, acesta s-a desfăşurat în oraşele Piteşti, Câmpulung şi Curtea de Argeş. Cele mai multe şcoli primare private se aflau în oraşul Piteşti. Acestea au fost:

Şcoala romano – catolică îşi continuă activitatea cu două secţii: maghiară şi germană. Avea sediul pe strada Şerban Vodă nr. 155, avându-i ca directori pe W. Kaluga (1900 – 1911) şi G. Müller (1912 – 1914). A funcţionat ca şcoală mixtă, cu programa statului. Cursurile erau predate în limbile maghiară, germană şi română[14].

Şcoala evanghelică – luterană situată pe Bulevardul Elisabeta nr. 4, era mixtă, având trei cadre didactice şi elevi de diferite etnii. În anul şcolar 1909 – 1910 în şcoală învăţau: 12 români, 32 austrieci, 9 unguri, 6 evrei, 2 italieni, 2 greci, 1 bulgar, 1 polonez şi 1 armean[15].

Şcoala calvină (reformată) – ungară funcţiona pe strada Şerban Vodă, nr. 107. Directorii şcolii au fost: G. Gaboy (1901-1905), T. Laszlo (1905 – 1911), L. Varga (1911-1914). Şcoala era mixtă, cursurile se desfăşurau după sistemul din Ungaria, cu şase clase într-o singură sală[16].

Şcoala israelită a funcţionat ca şcoală mixtă, cu programa statului. La inspecţia din anul 1914, nivelul pregătirii elevilor era corespunzător[17].

Institutul de fete Dochia Tomescu era bine organizat, dar taxele şcolare erau ridicate. Elevele erau atât interne, cât şi externe. Cadrele didactice erau recrutate din şcolile publice. Aici se predau în plus faţă de alte şcoli limbile franceză, germană, precum şi pianul[18].

Institutul de fete Teodora Gheorghiu era situat pe strada Brătianu nr. 65, fiind o şcoală de prestigiu. Până în 1905 a fost condus de Teodora Gheorghiu, iar din 1906/1907 acesta a fost condus de Elena Bănescu, aceasta asociind-o din 1907 pe Ecaterina Constantinescu. Taxele şcolare erau ridicate, fapt ce determină prezenţa unui număr mic de eleve. Şcoala avea şi o grădiniţă de copii[19]. Alţi copii erau pregătiţi în familie şi în luna iunie susţineau examene la şcolile publice. Aşa proceda în 1902 poetul Ion Pillat, care solicita susţinerea examenelor pentru clasa I respective clasa a II-a de către copiii săi Nicolae şi Florica la şcoala de băieţi nr. 1 din Piteşti[20]. Învăţământul privat în mediul urban a luat amploare, numărul elevilor crescând, în oraşul Piteşti, de la 221, în anul şcolar 1899-1900, la 274 elevi în anul şcolar 1913-1914[21].

Şcoala medie. În anul 1912 a apărut legea pentru înfiinţarea şcolilor medii de băieţi şi fete în oraşe şi comune mai mari. Pe baza acesteia, la 1 septembrie 1912 s-a înfiinţat Şcoala medie din Piteşti numai cu clasa I. profesori au fost numiţi: Gh. Stănescu-Delar, institutor, profesor de litere şi director, Ilie Iliescu, institutor, pentru partea ştiinţifică. Numărul elevilor care au frecventat şcoala a fost mic, fapt ce întăreşte concluzia lui Eliodor Constantinescu că şcolile medii nu corespundeau nevoilor reale ale progresului nostru în această perioadă[22]. Şcoala medie era în realitate un gimnaziu mai prost organizat şi încadrat, un refugiu pentru elevii care nu reuşeau la admiterea în liceu. Astfel, în anul şcolar 1912/1913 au fost înscrişi la clasa I 72 de elevi, din care au promovat doar 54. În anul şcolar 1913/1914, la clasa I au fost înscrişi 54 elevi, din care au promovat 23, iar clasa a II-a a fost frecventată de 18 elevi,din care au promovat 17. În anul şcolar 1914/1915 a fost înfiinţată şi clasa a III-a, dar numărul elevilor, la toate clasele este în descreştere.

Învăţământul profesional. În martie 1899, Legea asupra învăţământului profesional a fost votată şi aprobată în Parlamentul României, atât în Camera Deputaţilor, cât şi în Senat. S-a creat astfel cadrul instituţional care a contribuit la înfiinţarea unui mare număr de şcoli profesionale elementare şi inferioare.

Şcoala profesională de fete din Piteşti a fost înfiinţată la 1 septembrie 1897, devenită în noiembrie 1899, Şcoala Teiuleanu, după numele familiei care a donat 800 de pogoane de pământ şi o pereche de case pentru întreţinerea acesteia[23]. După 1900, şcoala a fost preluată de către stat. Şcoala avea durata de 5 ani şi două secţii: rufărie şi croitorie, la care, în 1908, se adaugă un atelier de ţesătorie şi broderie românească. Numărul elevelor era ridicat, provenind atât din mediul urban cât şi rural. Multe absolvente s-au încadrat în fabrici şi societăţi economice, altele ca maestre de lucru manual la şcolile primare rurale[24].

La 3 octombrie 1899, a fost deschisă la Piteşti o *Şcoală elementară particulară*, iniţiatorul acesteia fiind Grigore T. Coandă, directorul Băncii Populare[25]. Şcoala a funcţionat într-o aripă a liceului şi era ajutată cu fonduri de către Camera de Comerţ şi Primăria Piteşti.

Din 1906 şcoala şi-a încetat activitatea, Ministerul având o *nouă şcoală*, la început cu 3 profesori, apoi cu 5 în 1906-1907, apoi cu 12 în 1911-1912. Numărul elevilor promovaţi era modest: 61 din 135 elevi înscrişi în 1912-1913. Materiile studiate erau: limba română, contabilitatea, mărfuri, istoria, geografia, caligrafia, productologia şi practica. Elevii făceau practică în magazinele din oraş, câte 3 ore după amiaza. De la 1 noiembrie 1907 s-au deschis cursurile şcolii de adulţi, cu 36 de tineri, majoritatea de la magazinele din oraş[26].

Şcoala inferioară de meserii din Piteşti a fost înfiinţată de institutorul Ilie Iliescu la 1 septembrie 1900. Şcoala a funcţionat într-o sală a liceului. De la 1 octombrie 1902, şcoala a fost preluată de Minister, fiind organizată ca şcoală inferioară de meserii, cu 3 secţii: lăcătuşerie, tâmplărie şi tinichigerie. A funcţionat în case închiriate, având câte un atelier pentru fiecare secţie. La sfârşitul fiecărui an se realizau expoziţii cu vânzare a obiectelor confecţionate de elevi[27].

Alte şcoli. *Şcoala de cântăreţi bisericeşti din Piteşti* şi-a deschis porţile la 1 octombrie 1897 din iniţiativa preoţilor din judeţ, organizaţi în societatea „Frăţia". A funcţionat în localul protoieriei, iar din 1899, în chiliile bisericii „Greci". În 1905 a fost inaugurat noul local al şcolii, pe strada Brătianu, nr. 17, având trei săli de clasă şi o cancelarie. Personalul şcolii era format din preoţi, numiţi de episcop. În 1912 şcoala a fost desfiinţată[28].

NOTE

[1] Academia Română, *Istoria Românilor, vol. VII, tom.I,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p.544

[2] *Ibidem,* p.545

[3] Tudor, Sebastian, *Dezvoltarea învăţământului în fostele judeţe Argeş şi Muscel în perioada 1864-1914*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2009., pp. 102-103

[4] Răşcanu, P., *„Istoricul învăţământului secundar”*, Tipografia Naţională, Iaşi, 1906 p.193

[5] Tudor, Sebastian, o*p.cit.*, p. 106

[6] D.J. A.N., fond Primăria oraş Piteşti, dosar 18/1906

[7] Popa, Petre, Dicu, Paul, Voinescu, Silvestru, *Istoria municipiului Piteşti*, Editura Academiei R.S.R.,Bucureşti, 1988., p.191

[8] Direcţia Generală a Arhivelor Statului, Piteşti. *Mărturii documentare, vol. I (1388-1944)”*, Bucureşti, 1988, p.288.

[9] *Ibidem*, p.282.

[10] Popa, Petre, Dicu, Paul, Voinescu, Silvestru, o*p.cit.*, pp. 191-192

[11] Tudor, Sebastian, o*p. cit.*, p.121.

[12] *Ibidem*, p.123.

[13] *Ibidem*, p. 126.

[14] Tudor, Sebastian, o*p. cit.* , p. 131

[15] *Ibidem* , p.132

[16] *Ibidem.*

[17] *Ibidem.*

[18] *Ibidem.*

[19] *Ibidem,* p.133

[20] *Ibidem*

[21] *Ibidem*

[22] Constantinescu, Eliodor, *Şcoala medie după trei ani de funcţionare*, Bucureşti, 1915, pp.11, 17

[23] Popa, Petre, *Piteşti, 620. Memento*, Ediţia a II-a, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 94

[24] Tudor, Sebastian, o*p. cit.*, p.144

[25] Popa, Petre, *op. cit.*, p. 96

[26] Tudor, Sebastian, o*p. cit.*, p. 140

[27] *Ibidem*, p. 141

[28] *Ibidem*, p. 146

Piteşti – reşedinţă domnească medievală

drd.ing. Marius Postelnicescu

În mai multe documente s-a afirmat că Piteştiul a îndeplinit rolul de reşedinţă domnească încă din timpul primilor Basarabi. În lucrarea *Istoria Bucurescilor*, istoricul piteştean G. Ionescu Gion arăta că de la 1315 Piteştii au devenit cetate de scaun a Basarabilor ca şi Curtea de Argeş, Câmpulung Muscel, Târgovişte şi Bucureşti. În condicele de la mănăstirile Cozia şi Tismana sunt consemnate hrisoave emise din aceste oraşe sau cetăţi în secolele XIV şi XV.

După 1388, domnii Ţării Româneşti au avut printre oraşele de reşedinţă şi Piteştii. Mircea cel Bătrân, pe lângă morile domneşti pe care le-a stăpânit în Piteşti, a posedat unele clădiri, terenuri cu vii şi alte proprietăţi prin împrejurimi. Se spune că domnitorul ar fi construit şi două biserici: una pe locul unde există astăzi biserica domnească Sf. Gheorghe, ctitorie a domnitorului Constantin Şerban, şi o altă biserică construită în 1408, biserica Sf. Dumitru şi Sf. Nicolae, în satul Valea Rea, la capătul vestic al străzii Baloteşti din cartierul Găvana[1].

Mircea cel Bătrân a construit, lângă Piteşti, în satul Budeasa, pe dealul Văcăreasca o cetăţuie, care se păstrează până astăzi, pentru refugiu sau odihnă numită „La Cetate”, „Cetatea Jidovilor” sau „Cetatea (cula) lui Mircea”. Aceasta a fost construită pe locul unor vechi construcţii geto-dacice din sec. II-IV[2]. Unii domnitori ai Ţarii Româneşti au locuit în reşedinţa temporară de la Piteşti, în clădirile din curtea domnească sau în alte case din împrejurimi. Aici au fost redactate diferite documente de către dieci (scriitori, grămătici) ai cancelariei domneşti pe timpul domnitorilor: Basarab cel Tânăr (1477-1482) la 16 august 1481. Mihnea cel Rău la 1 noiembrie 1504 a emis un hrisov „la Ştefăneşti în Podgorie” unde se presupune că exista o casă domnească. La 1 aprilie 1510 (sau 1511) Vlad cel Tânăr emite un act în care se consemnează pentru prima dată calitatea de oraş a Piteştiului[3].

Neagoe Basarab (1512-1521) a emis mai multe documente, 19, în cancelaria sa din Piteşti. Primul este datat din 3 noiembrie 1516, iar ultimul din 11 iulie 1519. El a construit o nouă curte domnească în zona Geamăna, fapt constatat din actul din 22 noiembrie 1517: „Şi eu, Moisi scriitor, care a scris în noile curţi din oraşul Piteşti”[4]. Informaţia este foarte preţioasă, deoarece confirmă că oraşul Piteşti a avut şi înainte curţi domneşti folosite ca reşedinţă temporară a voievozilor din Ţara Românească. Ridicarea noilor curţi s-a realizat în forme şi proporţii ce depăşeau programul unei reşedinţe locale. Acest fapt reiese din forma de exprimare a actelor domneşti: „Şi eu, Florea, carii am scris în minunatul foişor al Pitiştilor” (18 ianuarie 1518); „Eu, Danciul cel mic între diaci, care am scris în minunatul scaun în Piteşti” (6 mai 1519). Toate aceste indicii subliniază intenţia lui Neagoe Basarab de a acorda Piteştilor funcţia de capitală a Ţării Româneşti, ceea ce rezultă şi din caracterul de scaun menţionat pentru prima dată în actul din 6 mai 1519[5]. Domnitorul Neagoe Basarab a purtat corespondenţa, din Piteşti, cu oraşele Braşov şi Sibiu. S-a păstrat o scrisoare datată 26 august 1516 trimisă braşovenilor[6]. Pe lângă limba slavonă, în cancelaria domnească de la Piteşti a fost folosită şi limba latină. La 18 decembrie 1518, Neagoe Basarab s-a adresat sibienilor în limba latină, printr-o scrisoare expediată din Piteşti.

Din reşedinţa din Piteşti au fost scrise documente domneşti şi în timpul voievozilor: Radu de la Afumaţi (1522-1529), ginerele lui Neagoe Basarab, la 2 septembrie 1528; Vlad Înecatul (1530-1532) a scris din cetatea Piteşti la 2 mai, 28 mai, 14 iulie şi 10 august 1532. Pătraşcu cel Bun (1554-1557) tatăl lui Mihai Viteazul, la 5 iulie, 6 iulie 1555, 28 aprilie 1556, şi 17 iuie 1557 a scris în „scaunul de la Piteşti”[7]. Cancelaria lui Mihai Viteazul (1593 – 1601) a emis acte şi în oraşul Piteşti, folosit de domnitor ca reşedinţă temporară. Domnitorul Simion Movilă (1600-1602) a expediat două scrisori din Piteşti la 1 şi 5 noiembrie 1601.Două acte redactate în Piteşti sunt şi din vremea domnitorului Matei Basarab (1632-1654). În hrisovul din 18 mai 1645, Matei Basarab a întărit lui Opriş un lot de pământ în Sămara (sat ce aparţine localităţii Poiana Lacului) printr-o carte în care se specifică: „Scris la pod la Piteşti”. Tot la 18 mai 1645, Matei Basarab a dat un răvaş către 12 boieri hotarnici pentru a alege sarcinile unor mănăstiri, în Izvorani, actul „fiind scris la pod la Piteşti”[8].

Stabilirea locului unde se aflau curtea sau curţile domneşti din Piteşti reprezintă o altă problemă dificilă pentru cercetători. Sursele documentare şi arheologice cunoscute în momentul de faţă nu constituie decât într-o mică măsură la formularea unor supoziţii demne de a fi luate în consideraţie. Sunt unele indicii despre existenţa unor curţi sau case proba-

bil domneşti în anumite zone ale oraşului: în centrul oraşului, lângă biserica domnească Sf. Gheorghe, ctitorie a domnitorului Constantin Şerban (1656), între actualele străzi Domniţa Bălaşa, Victoriei, Piaţa Vasile Milea, iar între b-dul Republicii şi zona Târgul din Vale o altă curte domnească, Curtişoara lui Matei Basarab. Documentele şi tradiţia ne spun că biserica domnească Sf. Gheorghe din centrul oraşului s-a ridicat pe terenurile domneşti care se întindeau până la râul Argeş.

Localizarea curţii domneşti a lui Neagoe Basarab ar fi în zona sudică a Piteştiului, până la pârâul Geamăna Mică (Turceşti). Nu sunt date clare privind această locaţie. În plus, pârâul Geamăna (satul Prundu) din actele medievale (Geamăna Mare de astăzi) este confundat uneori cu pârâul Dârzul (marginea veche sudică a Piteştilor), numit frecvent astazi Turceşti, Valea Teiului sau Geamăna Mică. Pârâul Dârzului este afluent direct al Argeşului şi nu al pârâului Geamăna Mare. Morile medievale menţionate în documente se aflau atât pe cursul şi la gura Dârzului (confluenţa cu Argeşul), cât şi pe valea sau la gura pârâului Geamăna Mare. Curtea domnească din Piteşti şi clădirile aferente s-au ruinat şi au dispărut în perioada numeroaselor şi distrugătoarelor războaie turco-austro-ruse de la finele secolului XVII-lea şi până la începutul secolului al XIX-lea. Ca si pentru vechimea aşezării, caracterul tardiv al acestor menţiuni este rezultatul soartei triste pe care a avut-o de-a lungul veacurilor arhivele şi documentele din ţările române.

NOTE

[1] Popa Petre,Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria Municipiului Piteşti*, Bucureşti, 1988, p.84

[2] *Ibidem*,p.71

[3]Dinu C. Giurescu, *Istoria romanilor*, vol. II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, pp. 167-168;197-199

[4] Eugenia Greceanu, *Ansamblul urban medieval Piteşti*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2007, p.27.

[5] *Ibidem,* p.29

[6] Ion Bogdan, *Documente si regestre privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria în sec. XV şi XVI*, Bucureşti, 1902, p.260 (doc.LX).

[7] Popa Petre, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.,* p.88.

[8] Petre Popa, *Memento*, ediţia II, Piteşti, Editura Paralela 45, 2008, p.82.

Campania electorală a Blocului Partidelor Democrate (B.P.D.) în Pitești – 1946

prof. Ion I. Ștefan

Ultimele zile ale lunii ianuarie 1946 au adus cu ele şi primele întruniri şi manifestaţii oficiale ale partidelor politice: Blocul Partidelor Democrate-comuniştii şi Opoziţia-Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal şi Partidul Social Democrat-Titel Petrescu

Aceste întruniri trebuiau însă să se desfăşoare în conformitate cu reglementările stricte impuse de autorităţi care precizau:

- cele care se ţineau în săli închise nu aveau nevoie de o autorizaţie specială. Dar ele urmau a fi supravegheate „prin informatori".
- cele de stradă aveau nevoie de o autorizaţie prealabilă a poliţiei locale care se va informa asupra intenţiilor manifestanţilor ca nu cumva să aibă „caracterul unor acte de provocare" şi să nu tulbure liniştea publică[1].

În desfăşurarea manifestaţiilor autorizate, nu erau îngăduite „Acte jignitoare la adresa naţiunilor şi armatelor aliate, autorităţilor române sau naţionalităţilor conlocuitoare, precum şi demonstraţii cu caracter antidemocratic"[2]. Cu alte cuvinte, manifestaţiile şi mitingurile nu puteau să facă altceva decât să aducă osanale armatei sovietice de ocupaţie, guvernului impus în mod samavolnic regelui şi ţării, să nu ia atitudine împotriva manifestaţiilor antiromâneşti din Ardeal şi să se conformeze regulilor democraţiei originale dorite de comunişti.

Campania electorală a fost una violentă atât în plan verbal, cât şi în planul violenţelor fizice. Discursul „tovarăşului" Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostit cu prilejul Anului Nou, a început cu un atac la adresa P.N.Ţ. şi a P.N.L.: „Cei care în ţara noastră au încercat să transforme România într-un măr al discordiei între aliaţi, toate forţele reacţionare care au încercat să uneltească împotriva păcii au primit răspunsul nimerit în realizările de la Moscova […]"[3]. În continuarea discursului său, liderul comunist avertiza: „Consolidarea democraţiei prin desăvârşirea epuraţiei în aparatul de stat, în întreprinderi publice şi particulare, prin judecarea mai departe şi aspra condamnare a criminalilor de război".

Nicolae Ceauşescu la un miting electoral în campania electorală din 1946 (Fototeca comunismului românesc, cota: 1/1946)

Acelaşi ton şi aceleaşi idei vor caracteriza şi discursul unui alt „tovarăş", Gheorghe Apostol, preşedintele Confederaţiei Generale a Muncitorilor din România, ţinut la radio, tot cu prilejul zilei de Anul Nou: „Desigur că ţara noastră ar fi făcut paşi mult mai mari înainte pe calea reconstrucţiei, dacă reacţiunea internă nu ar fi provocat dificultăţile cunoscute… Să terminăm odată cu parazitismul speculanţilor… Aşa şi numai aşa vom determina epurarea aparatului de stat, a instituţiilor şi întreprinderilor de elementele fasciste şi reacţionare"[4].

Ziarul Armatei Roşii „Grai Nou", varianta în limba română, în comentariul său din 19 ianuarie 1946, se ridica împotriva reacţionarilor „care încearcă să afle cât de departe

pot merge în folosirea libertăţilor democratice […]. Atari încercări nu pot fi îngăduite”[5].

Aceeaşi publicaţie, la 24 ianuarie 1946 îi critica pe aceia care pledau ,,pentru dreptul fascismului de a participa în viaţa publică din România. Otrava fascistă nu se va evapora pe neaşteptate, odată cu primele raze de libertate”[6].

Şi tot un ziar militar, dar al Armatei Române, ,,România liberă şi independentă”, ziarul unităţilor militare din Regiunea Muntenia, Olt şi Dobrogea, publica un articol în aceeaşi lună, cu titlul ,,Cine sunt reacţionarii?”: *...ei reacţionarii în frunte cu Maniu şi Brătianu, împroaşcă venin şi încearcă să compromită democraţia şi guvernul de largă concentrare democratică al D-lui P. Groza* […][7].

Atacul concentrat asupra liderilor şi membrilor P.N.Ţ. şi P.N.L., era susţinut sistematic de politrucul Silviu Brucan, în rubrica pe care o administra cu autoritate din ziarul ,,Scânteia” – ,,Politica la zi”. Părerea acestui personaj malefic pentru poporul român era că: *Iuliu Maniu şi Constantin I. C. Brătianu erau fariseii democraţiei!*[8] În fiecare număr al organului de presă al P.C.R.., erau prezentate liste cu numele persoanelor epurate însoţite de comentariile în spiritul ,,luptei de clasă” ale politrucului amintit.

Mitingurile au continuat în Capitală. În ziua de 4 august 1946, pe stadionul ,,Giuleşti” a avut loc o ,,mare adunare populară”, iar pe stadionul Sportiv Municipal, un miting la care a vorbit Miron Constantinescu[9]. Cu această ocazie s-au strigat lozinci ce au îmbrăcat forma unor adevărate catrene precum ,,Toată gaşca ciocoiască/Vrea războiul să domnească/Pentru pacea-nfloritoare/Puneţi ştampila pe «Soare»!”

Lozincile cu îndemnul ,,Votaţi Soarele” se găseau pe ziduri, pe garduri sau pe tramvaie. Până şi tricourile echipei de fotbal C.F.R. Rapid erau inscripţionate cu ,,Votaţi Soarele!” Au fost tipărite chiar cărţi poştale cu sloganul ,,Trăiască victoria B.P.D. în alegeri!”.

La un astfel de miting, primul-ministru Petru Groza a spus tranşant de data aceasta că în cazul în care victoria B.P.D. nu se întrezăreşte, ,,nu va fi nevoie să fie ucise mai multe persoane, ci numai una sau două în fiecare capitală de judeţ”. Totodată, el i-a avertizat pe ţărani că ,,vor împărţi soarta reacţionarilor dacă nu văd lumina (soarelui)”[10].

Privitor la desfăşurarea campaniei electorale a B.P.D. şi a Opoziţiei, ordinele ministrului de interne Teoharie Georgescu deveniseră drastice. Elementele active trebuiau lichidate, depistarea acestora făcându-se cu ajutorul agenţilor infiltraţi în rândul partidelor de opoziţie. Politica electorală a autorităţilor viza două componente: pe de-o parte propaganda susţinută pentru B.P.D., iar pe de altă parte, slăbirea Opoziţiei prin diferite metode şi mijloace.

Două documente, ambele emise de secretariatul P.C.R., pot fi aduse ca şi argumente:

,,I. Partidul Comunist Român. Secretariatul General Nr. 3/456

Către responsabilul de …

Trebuie să luaţi măsurile necesare pentru extinderea propagandei aşa cum a fost decisă de P.C.R.

Şefii de echipă care au fost înfiltraţi în grupurile reacţionare urmează să-şi intensifice activitatea, provocând disensiuni printre membrii partidelor de opoziţie: Maniu, Brătianu, Titel Petrescu.

Totdeauna trebuie să răspândească suspiciunea printre membrii reacţiunii şi să raporteze săptămânal sciziunile obţinute.

Munca trebuie îndeplinită de aşa natură ca să împiedice descoperirea membrilor înfiltraţi, dar dacă sunt descoperiţi, un atac viguros trebuie dus prin presă contra membrilor influenţi ai reacţiunii.

Secretari responsabili: Gheorghe Gheorghiu-Dej, V. Luca”

,,II. Motto: Nu trebuie permis nici unui reacţionar să închidă calea P.C.R.

Comitetul Central P.C.R.

Strict confidenţial Nr. 4573/1946

Secretarilor responsabili ai P.C.R. din regiunea…

1. Urmare a deciziei Comitetului Central al P.C.R. de a constitui o gardă înarmată, de încredere, aceasta trebuie să fie recrutată din membri de încredere ai Tineretului comunist, care să îndeplinească următoarele condiţii:

a) De preferinţă, necăsătorit.

b) Să aibă serviciul militar satisfăcut şi cunoştinţa perfectă a folosirii armamentului greu de infanterie.

c) Să fi dat dovadă că este un om de încredere.

d) Să fie gata să îndeplinească orice misiune.

2. […]

3. Garda înarmată trebuie să fie la dispoziţia partidului, dar pentru a preveni protestele reacţiunii, trebuie ţinut cont de următoarele reguli:

a) Pentru un scurt timp poliţia se va abţine de la orice activitate de securitate, permiţând hoţilor să fure bunurile cetăţenilor.

b) Lumina străzilor trebuie neglijată, în aşa fel ca cetăţenii să ceară întăriri poliţieneşti pentru a face faţă hoţilor, în acest scop trebuie să luaţi măsuri incitând presa locală să ceară constituirea de gărzi înarmate.

c) Aceste gărzi trebuie formate ţinând cont de prevederile paragrafului menţionat mai sus şi trebuie să acţioneze numai în interesul partidului.

d) Trebuie să se înarmeze un număr cât mai mare de muncitori care vor fi folosiţi la timpul potrivit pentru interesul partidului.

e) Odată constituită garda înarmată, ne veţi trimite listele aderenţilor pentru a autoriza atât dispoziţiunile pentru garda muncitorească, ce pot fi aduse la cunoştinţa populaţiei, cât şi cele confidenţiale privind garda de siguranţă.

Secretar gen. Gh. Gheorghiu-Dej”

,,Gărzile patriotice” constituite conform unor asemenea ordine nu vor fi altceva decât adevărate batalioane de asalt împotriva Opoziţiei în viitoarea campanie electorală. Cinismul comuniştilor nu cunoştea limite. Pentru a-şi vedea obiectivul îndeplinit, acela de a câştiga alegerile, autorităţile sacrificau siguranţa cetăţenilor, aruncând practic ţara, din acest punct de vedere, în haos. De altfel, ,,gărzile patriotice” erau constituite, în general, din oameni certaţi cu legea şi care conform planului comuniştilor, deveneau ,,garda de siguranţă a partidului”.

Campania electorală a B.P.D. s-a făcut pe fondul creşterii intensităţii acţiunilor de epurare şi a represiunii. Funcţionarii statului erau supuşi presiunii pentru a se înrola într-unul din partidele proguvern. Ministrul justiţiei a trimis o circulară prin care cerea tuturor instanţelor să suspende acţiunile introduse de cei epuraţi pentru a fi repuşi în drepturi şi astfel să nu poată vota[11].

Acţiuni deosebit de violente determinate de intervenţia ,,gărzilor patriotice” asupra liderilor şi simplilor simpatizanţi ai opoziţiei s-au produs în toată ţara.

În general, campania electorală în cele două judeţe, Argeş şi Muscel, a cunoscut două etape: până în mai 1946 – când s-au produs acţiuni de clarificare şi realizare a unor ali-

anțe electorale, și a doua – din mai până în noiembrie 1946, când au avut loc confruntări electorale care au îmbrăcat de multe ori forme deosebit de grave.

Tactica adoptată de P.C.R. în această campanie a fost stabilită în cadrul Plenarei C.C. a P.C.R. din 25-28 ianuarie 1946. În vederea trecerii la îndeplinirea hotărârilor acesteia, la 10 februarie 1946 a avut loc plenara lărgită a Comitetului Județean Argeş al P.C.R., la care au participat 52 de delegați. În conducerea organizației județene Argeş se aflau, printre alții, Ion Buzescu – secretar, Teodor Bachide, Ion Stoian, Elias Iosif, Gheorghe Boncea, Nicolae Leu, Virgil Benisache, Petre Năstăsescu, Florea Ispas şi alții[12].

În cadrul plenarei amintite „s-au hotărât sarcini referitoare la întărirea pe mai departe a colaborării organizațiilor politice ale clasei muncitoare în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, o mai largă conlucrare practică a comuniştilor cu gruparea de stânga a organizației județene a P.S.D., în vederea pregătirii participării pe aceleaşi liste în alegerile parlamentare, precum şi în lupta contra reacțiunii manisto-brătieniste". De asemenea, Comitetul Județean Argeş a hotărât „să acționeze pentru întărirea muncii sindicale, alegerea în comitetele de fabrică a unor elemente cinstite şi devotate guvernului democrat-popular, desăvârşirea reformei agrare şi pregătirea unor manifestații de masă prilejuite de aniversarea unui an de la instaurarea guvernului dr. Petru Groza".

Plenara mai propunea măsuri şi acțiuni „în vederea măririi producției, întărirea disciplinei, a demascării sabotorilor din fabrici şi a curățirii aparatului de stat prin scoaterea elementelor potrivnice guvernului democrat".

Conform celor hotărâte în cadrul plenarei amintite, s-a trecut la organizarea de mitinguri şi adunări populare pentru promovarea programului şi a candidaților Blocului. Acestea erau organizate cu prilejul diverselor evenimente. Astfel, în ziua de 15 februarie 1946, la Depoul C.F.R. din Piteşti, în sala teatrului comunal din localitate, dar şi la Întreprinderea Textilă din Găvana, au avut loc adunări de comemorare a luptelor ceferiştilor din anul 1933. Au participat 100 de oameni, „membrii ai diferitelor partide democratice care au folosit prilejul pentru a susține guvernul dr. Petru Groza, unitatea de acțiune a clasei muncitoare, mai buna organizare a producției, lupta deschisă cu duşmanii poporului"[13].

La 18 februarie 1946, în centrul oraşului Piteşti a vut loc o „adunare politică" electorală organizată de Comitetul Județean Argeş al P.C.R. Cu acest prilej, vorbitorii „au susținut politica de refacere economică a țării, precum şi hotărârea puterilor aliate de a recunoaşte guvernul dr. Petru Groza"[14].

Aşa cum se stabilise în cadrul plenarei din 10 februarie 1946, „populația județului Argeş a sărbătorit cu entuziasm şi încredere sub semnul unității politice democratice, la 6 martie, un an de la instaurarea guvernului popular-revoluționar condus de eminentul om de stat dr. Petru Groza". În acest sens, la Piteşti, „peste 7.000 de oameni au luat parte la adunările şi mitingurile în care s-a manifestat sub lozinci de mulțumire adresate guvernului"[15].

O asemenea manifestație dedicată evenimentului de la 6 martie 1945 a avut loc şi la Câmpulung Muscel. Aici şi-au făcut prezența Ion Gheorghe Maurer şi reprezentanți locali ai P.C.R., P.S.D., Partidul Național Popular, Frontul Plugarilor. În fața celor 300 de participanți, „ei şi-au unit glasurile în favoarea progresului României, pentru sprijinirea guvernului democrat". O altă întrunire dedicată sărbătoririi aceluiaşi eveniment a avut loc în oraşul Curtea de Argeş, „în cadrul căreia 2.000 de cetățeni au sărbătorit cu multă însuflețire împlinirea unui an de activitate a guvernului Petru Groza"[16].

Pe fondul aceluiaşi scenariu petrecut la centru, organizația județeană a P.C.R., a declanşat acțiunea de scindare a P.S.D. Încă din 19 februarie 1946, a avut loc întâlnirea conducerii locale P.C.R. – Argeş cu o grupare a P.S.D., şi astfel „s-au pus bazele principiale ale colaborării acestora în viitoarele alegeri parlamentare"[17].

Comuniştii argeşeni au desfăşurat o intensă activitate în scopul preluării P.S.D. şi a punerii sale în slujba intereselor lor. În acest sens, la 5 aprilie 1946, a avut loc o nouă plenară a Comitetului Județean P.C.R. Argeş care a stabilit, printre altele, „mobilizarea maselor la luptă contra reacțiunii, sprijinirea acțiunilor de stânga din cadrul organizației locale a P.S.D., precum şi intensificarea muncii de atragere a noi membri şi simpatizanți ai partidului comunist". Cei care au luat cuvântul la această plenară îi numeau duşmani de moarte pe „țărăniştii şi brătienii care sunt în mare fierbere şi față de aceste acțiuni ale lor trebuie să răspundem uniți cu toate forțele F.N.D. O atenție deosebită trebuie acordată colaborării ample cu social-democrații"[18].

În cadrul organizației locale a P.S.D., încercările comuniştilor de a prelua controlul partidului s-au lovit de intransigența conducerii social-democrate în frunte cu preşedintele Traian Novacovici. Acesta s-a manifestat deschis împotriva colaborării cu P.C.R., susținând ideea intrării independente în campania electorală. Printr-o lovitură de forță, grupul rămas fidel lui Constantin Titel Petrescu a fost izolat, iar conducerea P.S.D. Argeş a fost preluată de adepții colaborării cu P.C.R.: Radu Paiacevschi, Ion Betle, Emil Diaconescu, Nicolae Constantin, Constantin Nicolau.

Manifestațiile şi întrunirile cu caracter electoral au continuat la Piteşti, când avea loc „sărbătorirea unui an de luptă" a Diviziei a II-a Voluntari „Horia, Cloşca şi Crişan". La manifestația din ziua de 7 aprilie 1946, au participat primul-ministru Petru Groza, ofițeri cu funcții politice precum Emil Bodnăraş, Valter Roman, Iacob Teclu, Mircea Haupt, reprezentantul Casei regale, gen. C. Niculescu, locțiitorul preşedintelui Comisiei Aliate de Control, gen.-col. sovietic Susaikov, gen. Constantin Nichita, comandantul Diviziei, precum şi primarul oraşului Piteşti, Theodor Bachide şi alte oficialități locale[19].

„Un mare număr de locuitori ai oraşului Piteşti au participat la această adevărată adunare reprezentativă a armatei noastre populare, născută în lupta împotriva fascismului, pentru libertate şi democrație. După ce divizia de voluntari a fost decorată de către Sovietul Suprem al U.R.S.S. cu „Victoria împotriva Germaniei hitleriste", au vorbit comandantul diviziei, gen. Constantin Nichita, gen. Mihai Lascăr, gen. Vasiliu Răşcanu şi gen.-col. Susaikov, care au felicitat pe bravii ostaşi români, care alături de armata sovietică au luptat cu sinceră şi ardoare patriotică până la victoria finală împotriva Germaniei fasciste". În cuvântul său, Petru Groza a făcut apel către armată şi către populație: „Să ne ajutați pentru ca împreună să consolidăm noile aşezări ale României libere, independente şi democratice".

Un alt prilej electoral l-a constituit sărbătorirea zilei de 1 Mai. Cu această ocazie, în centrul Piteştiului s-a desfăşurat un miting la care au participat militari din cadrul Regimentului 4 Infanterie Voluntari şi din Regimentul 7 Auto-Moto Voluntari şi locuitori ai oraşului. Cu acest prilej, au luat cuvântul reprezentanți ai organizațiilor locale ale P.C.R., P.S.D. şi sindicatelor „care au scos în evidență, atât cuceririle obținute de guvernul democrat cât şi marile probleme care

frământau populația muncitorească a orașului – lipsa de alimente, a materiei prime în industrie, menținerea producției la un nivel încă scăzut şi ca urmare salarii mici făcându-se prin aceasta un apel la unificarea forțelor progresiste în lupta împotriva reacțiunii”[20].

1 Mai 1946. Gheorghe Gheorghiu Dej, Petru Groza, Gh. Tătărăscu, Kavtaradze, G.ral col. Susaikov, Teoharie Georgescu, Lucreţiu Pătrăşcanu (Fototeca comunismului românesc, cota: 6/1946)

În urma desfăşurării mitingului din ziua de 1 mai 1946, comandantul secund E.C.P. al Regimentului 4 Infanterie Voluntari, lt. Dumitru Boloca, a întocmit un raport informativ. Raportul său prezenta aspecte pe care propaganda de partid nu le amintise nici măcar într-o frază: *Căpitanul Surdu s-a exprimat că „Nu s-a strigat «Trăiască regele», pentru-că n-au vrut comuniştii deşi poporul îl vrea pe rege” iar locuitorii s-au întrebat de ce nu s-a pus la mitingul din oraş şi portretul Maiestății şi de ce nu s-a strigat «Trăiască Regele».*[21]

Lt. Dumitru Boloca aminteşte de asemenea: *La manifestație o parte a populației civile s-a indignat prin faptul că un membru al Partidului comunist, a dat ordin unui gardian să aresteze câțiva copii care au strigat lozinca «Trăiască M.I. Regele»*[22].

În aceeaşi zi, 1 mai 1946, o acțiune asemănătoare a avut loc şi la Câmpulung Muscel. Adresându-se Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc, „participanții au dat asigurări privind unitatea întregii muncitorimi muscelene în lupta comună pentru cauza poporului, a muncitorilor manuali şi intelectuali”[23].

Din documentele prezentate rezultă o concluzie valabilă pe tot timpul desfăşurării campaniei electorale a B.P.D. Într-un fel se produceau aceste mitinguri în realitate – numărul mic de participanți din rândul populației civile, ostilitatea față de autorități şi reprezentanții Blocului – şi în alt mod erau prezentate de propaganda oficială: participare masivă (2.000, 3.000, 7.000 de persoane), entuziasm față de discursurile oficialităților etc.

(va urma)

NOTE

[1] Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii, „Alegerile'' din 1946,* Centrul de Istorie a Românilor „ Constantin C. Giurescu'', București, 2007, p. 47.

[2] *Ibidem, Uzurpatorii. România*, *6 martie 1945-7 ianuarie 1946,* Editura Vremea XXI, București, 2004, pp. 98 şi 99, ordinul circular al Prefecturii Poliției Capitalei, din 31 ian. 1946.

[3] „Scânteia”, nr. 417/ 1946, p. 1.

[4] *Ibidem,* p. 2.

[5] Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii…,* p. 42.

[6] *Ibidem.*

[7] Arhivele Naționale Române, Direcția Județeană – Argeş (se va citi în continuare A.N.R.D.J-Argeş), fond Postul de jandarmi Domneşti, dos. nr. 3/1946, f. 12.

[8] „Scânteia”, nr. 531/ 1946, p. 1.

[9] „Scânteia”, nr. 591/ 1946, p. 1.

10 Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii…,* p. 204.

[11] *Ibidem*, f. 197.

[12] Petre Popa, *Studii politice,* Editura Universității din Piteşti, Piteşti, 2004, p. 443.

[13] Arhivele Comitetului Județean P.C.R. Argeş, dos. nr. 13, f. 67

[14] *Ibidem*, f. 5.

[15] „Scânteia”, nr. 47/ 1946, p. 3.

[16] *Ibidem.*

[17] Arhiva Comitetului Județean P.C.R. Argeş, fond 1, dos. nr. 7, f. 136

[18] *Ibidem,* dos. nr. 13, f. 13-20.

[19] „Scânteia”, nr. 498/1946, p. 3.

Piteştiul în timpul ocupației germane (1916-1918)

prof. Gabriel MIELCESCU

După doi ani de neutralitate (1914- 1916), țara noastră a intrat în primul război mondial alături de statele Antantei pentru satisfacerea dezideratului național de unificare a tuturor provinciilor locuite de români. Zona oraşului Piteşti, numită în planurile strategice „Inima Argeşului”, a devenit în anii războiului un spațiu important pentru regruparea şi dirijarea unor mari unități militare ale armatei române sau inamice, angajate în luptele din Carpați, de pe Olt, Argeş şi în bătălia Bucureştilor din noiembrie 1916. În urma evenimentelor de pe front, prin ordinul de zi din 12 noiembrie 1916, apărarea oraşului Piteşti a fost încredințată grupului condus de Constantin Prezan, din cadrul Armatei I Română. Tot în ziua de 12 noiembrie 1916 s-a creat o comisie locală, formată din membrii Consiliului Comunal şi din mai multe persoane importante de toate naționalitățile, care urmau să hotărască predarea oraşului, pentru a nu fi distrus de inamic; în zilele de 13 şi 14 noiembrie 1916, autoritățile au părăsit oraşul, îndreptându-se către Moldova.

Cu toate acțiunile de ordin militar, combinate cu eforturile cetățenilor, oraşul Piteşti a fost ocupat de trupele germane la 16 nov. 1916. La orele 9 dimineața, Comisia constituită în acest scop a predat oraşul trupelor germane, care au ocupat în întregime localul Primăriei, unde au instalat Comandatura Germană nr. 272[1]. Trupele de ocupație nu au permis recuperarea arhivelor, registrelor şi birourilor, au distrus mare parte din arhivă, iar mobilierul a fost distrus sau furat în întregime, până la plecarea lor din oraş.

O dată cu ocupația germană, viața economică prosperă a Piteştilor a fost dezorganizată, iar modul şi nivelul de viață al locuitorilor grav afectate. Traiul s-a scumpit, majoritatea articolelor produse în țară au ajuns la prețuri exagerate, iar produsele din import se vindeau la prețuri incredibile. A luat amploare specula cu produse de primă necesitate, s-au înmulțit îngrijorător furturile, tâlhăriile, spargerile, jafurile, crimele, iar fenomenul mituirii a ajuns la cote alarmante. Mizeria şi sărăcia s-au extins, numeroase familii solicitând ajutoare materiale pentru hrană, îmbrăcăminte şi încălțăminte.

Fenomenul rechizițiilor pentru trupele de ocupație a cuprins toate instituțiile publice şi peste jumătate din locuințele particulare. Odată cu instalarea Comandaturii Germane, Primăria îşi va muta sediul într-un alt local din oraş, pentru utilizarea căruia va plăti chirie. Şcolile primare nr. 1, 2 şi 3

băieţi şi nr. 1, 2, 3 fete au fost rechiziţionate de trupele germane pentru birouri, cartiruire şi spitale, mobilierul a fost distrus în întregime, iar imobilele grav deteriorate. Serviciul salubrităţii şi secţia de pompieri au fost ocupate de trupele germane, care au luat cu forţa: 25 de cai de la salubritate şi pompieri, tot furajul – 150.000 kg fân şi 45.000 kg ovăz, o trăsură nouă „Victoria", 20 perechi de hamuri noi, 10 perechi boi, căruţe, furtunul din cauciuc, diferite garnituri, unelte, pompe, îmbrăcăminte etc., ce se aflau în serviciul oraşului[2].

În oborul şi târgul săptămânal, germanii au distrus zidăria gheretelor, uşile, ferestrele, învelitoarea, împrejmuirea şi porţile, în cimitirul oraşului s-a distrus împrejmuirea de circa 1200 m.l., zăvoaiele oraşului au fost tăiate, iar în parcul Trivale pavilionul – bufet a fost devastat, iar o parte din pădurea ce-l înconjura – tăiată. S-au adus importante pagube la Magazia de scule şi materiale a Serviciului tehnic, la Serviciul apelor şi la Uzina de pompare a apei, de unde germanii au luat sau au distrus steagurile tricolore, scule ce serveau la servicii de alimentare şi canalizare, lemnăria care servea pentru tribune la serbări naţionale, târnăcoape, roabe, lopeţi, sape, cazmale, topoare, lanterne, lămpi, frânghii, lanţuri, îmbrăcăminte specială pentru vizitarea canalelor. De asemenea, militarii germani au deteriorat motoarele „Diesel", au ridicat pompele fântânilor instalate pe străzi, au instalat ateliere de fierărie şi potcovărie şi au transformat fostele clădiri în garaje pentru automobile. De la Hala de alimente şi sera de flori au ridicat aparate de nichel şi alamă, aparatele şi instalaţiile, abatorul oraşului a fost ocupat şi folosit pentru sacrificii de animale în favoarea trupelor germane, iar macaralele, lanţurile şi aparatele de tăiat au fost distruse.

Judecătoria oraşului va fi ocupată şi transformată în oficiu poştal al trupelor germane, mobilierul distrus şi zidăria deteriorată, vor fi ocupate Băile comunale, unde maşinile şi mobilierul au fost distruse în întregime[3]. Planul oraşului, instrumentele şi planşele de măsurătoare vor fi distruse şi va fi ridicat în totalitate stocul de făină pe care oraşul îl avea disponibil. Străzile Piteştilor au devenit impracticabile datorită marilor greutăţi transportate de trupele germane, a materialelor de război şi a camioanelor care străbăteau oraşul după bunul plac. Dintre unităţile industriale care existau înainte de război, în timpul ocupaţiei au funcţionat numai cinci şi anume : două mori, o fabrică de pielărie şi două ateliere mecanice, toate aflate sub administraţia germană.

Rechiziţiile, obligaţiile pentru întreţinerea armatei germane, scumpetea, specula, lipsa de alimente, de îmbrăcăminte şi încălţăminte etc. au agravat condiţiile de viaţă ale piteştenilor, iar aproape jumătate din numărul caselor au fost folosite de armata germană[4]. Ordinul Poliţiei Piteşti din 25 iulie 1917 arăta că în „majoritatea caselor mari au fost încartiruiţi ofiţeri sau grade inferioare, iar proprietarii erau obligaţi a pune la dispoziţia încartiruiţilor cele mai bune camere şi bunuri".

Prin Ordinul 2618 din 16 august 1917, Poliţia oraşului Piteşti „...aminteşte tuturor locuitorilor oraşului, conform ordonanţei nr. 84 din 30 ianuarie 1917 că înzestrarea localurilor pentru servicii militare şi a locuinţelor militarilor cu obiectele necesare cade în sarcina comunei. Comuna este deci în drept, atunci când i se cer de autorităţile militare asemenea obiecte necesare pentru înzestrarea localurilor şi a locuinţelor, a le rechiziţiona prin Poliţie, fără a emite bon de rechiziţie"[5].

Se pune deci în vederea populaţiei că ori de câte ori organele poliţieneşti se prezintă spre rechiziţiuni de acest fel, nu trebuie să se opună, Poliţia având instrucţiuni de a nu lua decât prisosul, respectând strictul necesar locuitorilor fiecărei case. În continuare, Poliţia cere prefectului judeţului Argeş permisiunea de a-i pedepsi pe cei ce se opun acestei hotărâri. În acest domeniu s-au făcut însă o serie de abuzuri, fiind scutite de rechiziţii o serie de persoane influente din oraş. Într-un memoriu redactat de un preot şi purtând 26 semnături se arată că rechiziţiile „...sunt făcute de la populaţia mijlocie şi săracă şi vine cu propunerea ca rechiziţiile... să se facă de la bogătaşi şi dacă nu ajung să se recurgă la clasele mijlocii şi de jos"[6].

Nici Poliţia nu a fost scutită de rechiziţii către armata germană; prin adresa 4436 din 28 septembrie 1917, către Prefectură, Poliţia arată că trăsura de serviciu a fost rechiziţionată şi roagă pe prefect să intervină pe lângă Comandatura Germană, să-i fie lăsată „...bicicleta pentru serviciile urgente, căutări de rechiziţii etc., avându-se în vedere că astfel de vehicule s-au lăsat şi poliţiei capitalei pentru interese de serviciu"[7]. Încartiruirea militarilor germani a creat o serie de probleme proprietarilor de imobile. Pe lângă faptul că locuinţele au fost ocupate aproape în întregime, lăsându-se proprietarilor 1-2 camere, Comandatura Germană nu a plătit nici un fel de despăgubiri.

Reclamând prefectului abuzurile armatei germane, proprietarii imobilelor din Bd. Elisabeta nr. 83, 120 şi 122 arată că „…armata germană a ocupat casele şi magaziile, pentru soldaţi, cantină, berărie, ateliere de cizmărie, croitorie, magazie pentru îmbrăcămintea soldaţilor, locuinţa soldaţilor şi a altor oameni de serviciu", iar familiile respective, fiind în vârstă, trăiau exclusiv de pe urma chiriaşilor imobilelor respective[8].

Un alt abuz al trupelor de ocupaţie este prezentat de preotul N. Şt. Popescu; acesta îl înştiinţează pe prefect că „…soldaţii germani ne iau toată lâna de la oi şi o serie de familii au rămas fără: cămăşi, izmene, ciorapi, prosoape, velniţe etc.". Propunerea preotului, care poartă 59 semnături, este ca, în monumentul tunderii oilor, lâna să fie împărţită egal între cetăţeni şi Administraţia Etapei Piteşti.

Datorită situaţiei grele din anii ocupaţiei germane, în Piteşti ia fiinţă Comitetul pentru ajutorarea săracilor, care arată prefectului, prin adresa din 20 iunie 1917, că se impune „...ajutorarea familiilor prea sărace şi împovărate care sunt în imposibilitatea de a-şi câştiga traiul prin muncă, iar pentru cei capabili, să se găsească un loc de muncă potrivit aptitudinilor lor"[9]. Prin aceeaşi adresă, Comitetul arată că s-au strâns deja 121 lei, care au fost împărţiţi la 8 persoane sărace şi mai există suma de 434 lei adunaţi recent pentru nevoi de primă necesitate.

Prin adresa din 21 iunie 1917, Prefectura laudă iniţiativa Comitetului şi donează suma de 106 lei strânsă de la funcţionarii Prefecturii, Politiei şi Administratorii de plăţi[10]. Comitetul de Ajutor şi Controlul Muncii trimite Prefecturii adresa nr. 42 din 23 octombrie 1917, arătând „...situaţia familiilor şi persoanelor de ajutat, precum şi raţiile zilnice şi lunare", anexând şi „...costul alimentelor de strictă necesitate".

Raţii individuale: de la 7 ani în sus, 440 gr. pâine, sau 500 gr. mălai şi 150 gr. fasole; de la 3 la 7 ani, 330 gr. pâine, 350 gr. mălai şi 100 gr. fasole; copii până la 3 ani – 250 gr. lapte. La aceasta se adaugă raţia de lemne, stabilită la 10 Kg zilnic pe cap de familie. Adunând toate cheltuielile, Comitetul arată că suma lunară se ridică la 8631 lei, numai preţul alimentelor, fără cheltuielile pentru lemne. Comitetul mai face menţiunea că numărul familiilor care primesc ajutoare creşte zilnic, astfel în trei luni s-a ajuns de la 211 familii la 404 familii. În anii ocupaţiei, oraşul Piteşti a fost bântuit de

diferite boli contagioase, datorită mizeriei şi sărăciei în care trăia majoritatea populaţiei.

Bolile care au făcut ravagii – difterie, febră recurentă, scarlatină, anghina, erizipel – au determinat Primăria să înştiinţeze populaţia prin bătăi de tobă despre dispoziţiile conţinute în adresa Prefecturii nr. 1665 din 6 iulie 1917, care conţinea măsuri excepţionale: „îndată ce un membru al familiei sau o vită s-a îmbolnăvit, să fie anunţate autorităţile sau funcţionarii serviciului sanitar[11]. Adunările în localuri publice sau particulare sunt interzise. Fiecare cârciumar este obligat să aibă un depozit cu cel puţin 500 kg var stins într-o groapă, pentru trebuinţă publică.

Curţile şi dependinţele se vor întreţine într-o perfectă curăţenie, măturându-se zilnic şi curăţindu-se de scaieţi, buruieni, băligar şi alte murdării. Fiecare casă să aibă o latrină care să fie zilnic dezinfectată cu zeamă de var. Nu este permis nimănui a arunca lăturile, gunoaiele şi orice fel de murdării în faţa casei sau pe marginea şoselelor sau drumurilor. Casele să fie văruite atât pe dinăuntru, cât şi pe afară, iar pardoseala, uşile, porţile să fie spălate cât mai des cu leşie tare sau zeamă de var. Curţile şi oboarele să fie întotdeauna în perfectă curăţenie. Cadavrele celor morţi de boală epidemică să fie transportate direct la cimitir, pe drumul cel mai scurt şi mai puţin populat, în sicriu bine închis, iar rugăciunile religioase nu se vor face în biserică, ci numai acasă sau la cimitir. Pomenile sub orice titlu, sau în orice loc, sunt cu desăvârşire oprite în timpul epidemiilor.

Nimănui nu-i este permis a veni în contact cu un membru al unei familii unde există un caz de boală molipsitoare şi nici un membru din familiile unde e caz de boală nu are voie să iasă din casă pentru a veni în contact cu o altă persoană, până nu se stinge epidemia şi până nu se dezinfectează complet locuinţa. Cei ce nu respectă aceste hotărâri vor fi daţi judecăţii şi pedepsiţi"[12]. Serviciul sanitar a primit conform adresei 6321 din 25 septembrie 1917 un număr de 77 sticluţe ser antidifteric de la Institutul de Patologie şi Bacteriologie din Bucureşti, iar Spitalul de Maladii Contagioase trimite Prefecturii prin adresa 7349 din 13 octombrie 1917 un tablou al mişcării bolnavilor, ce cuprinde perioada 1 octombrie 1916-1 octombrie 1917.

În perioada noiembrie – decembrie 1917, pe str. Trivale, în casele dr. Constantinescu s-a amenajat un spital, iar mai multe familii de pe străzile Eliade Rădulescu şi Libertăţii aveau bolnavi de tifos exantematic şi au fost izolate, aprovizionarea lor cu pâine, mălai, carne, lemne pentru foc etc. făcându-se de către poliţie[13]. La începutul anului 1918, existenţa unor focare epidemice, dar şi ignoranţa unor locuitori, determină noi măsuri din partea autorităţilor. Prin Ordonanţa nr. 6625 din 15 ianuarie 1918 a Administraţiei Militare, Marelui Stat Major şi Cartierului General, medicii români erau obligaţi să anunţe orice caz de boală sau deces „…care s-a dovedit sau se presupune îmbolnăvirea de: ciumă, holeră, febră tifoidă, tifos exantematic, febră recurentă, dizenterie, vărsat, scarlatină, parotidă epidemică, difterie, meningită cerebrospinală, tuse convulsivă, febră puerperală, trahom, tetanos, răpciugă, antrax, tuberculoză internă şi externă, malarie, turbare sau muşcături de câini turbaţi, apoi intoxicaţii alimentare şi pelagră. Anunţarea se va face pe calea cea mai repede, verbal sau în scris, medicului de la Comandatura de resort, comunicându-se şi măsurile profilactice luate – vaccinare, izolare, dezinfectare, despăduchere etc.[14]

Aceeaşi ordonanţă prevede, în continuare, sarcini speciale pentru autorităţile locale, dar şi pedepse pentru cei ce nu respectă prevederile ei, iar ca o noutate, dispune recompensarea bănească a celor care denunţă apariţia unor cazuri de îmbolnăviri, încercându-se astfel limitarea pe cât posibil a epidemiilor. „Primarul şi funcţionarii publici, personalul de căutare, agenţii sanitari, moaşele, conducătorii şi conducătoarele aşezămintelor publice şi private (spitale, sanatorii, aziluri, şcoli, închisori, restaurante, birturi, hoteluri etc.), cioclii şi înaintea tuturor, capii de familie şi înrudiţii, sunt obligaţi a anunţa toate cazurile de boală şi de moarte, care deşteaptă bănuiala de o boală contagioasă, pe calea cea mai repede, printr-un trimis special, medicului locuind în prima apropiere. Abateri la prescripţiunile de mai sus se vor pedepsi pentru prima dată cu o amendă bănească de lei 100 – 1000 şi, în caz de recidivă, cu închisoarea de la 3 zile până la 3 luni[15].

Aceeaşi pedeapsă se va aplica medicului care nu va lua sau va întârzia în luarea măsurilor de pază. Infracţiunile sunt de resortul tribunalelor militare şi comandanţilor militari. Persoanele aflătoare în servicii publice li se va putea aplica, în afară de aceasta, pedepse după propunerea Direcţiei sanitare, de către Ministerul de Interne sau cel de resort. Oricine anunţă cel dintâi caz de îmbolnăvire de ciumă, holeră, tifos exantematic, vărsat, va căpăta o recompensă de câte 10 lei de la Comandatura Etapei, după ce cazul va fi confirmat de către medicul Comandaturii. Pentru anunţarea altor cazuri de boală, se va plăti, după confirmare, câte 2 lei"[16]. În ceea ce priveşte tratarea acestor maladii, se pare că a existat preocuparea de a asigura cantităţi suficiente de medicamente. Adresa nr. 2578 din 16 ianuarie 1918 a Administraţiei militare în România, Generalarzt, aduce la cunoştinţa prefectului două liste cu medicamente trimise în Piteşti.

Lista nr. 1 cuprindea medicamentele existente în cantitate suficientă, iar lista nr. 2 cuprindea medicamentele în cantităţi mai mici, numai pentru cazuri speciale. Locuitorii din Piteşti şi din împrejurimi au avut de suferit şi de pe urma militarilor trupelor de ocupaţie, care încălcau frecvent ordinele primite. Piteştenii au fost obligaţi să predea în totalitate cantităţile de nuci şi alune pe care le deţineau şi, în plus, să adune pentru trupele de ocupaţie jir, ghindă, castane, deşeuri de lână, bumbac şi cauciuc. În cazul nerespectării obligaţiilor, neprezentarea la lucru, nepredarea obligaţiilor, populaţia a fost aspru pedepsită cu amenzi şi chiar cu închisoare.

Zona limitrofa oraşului Piteşti, bogată în fructe, a determinat Administraţia militară de ocupaţie să înfiinţeze în Piteşti o fabrică de marmeladă, cu forţă de muncă ieftină, unde lucrau peste 1000 femei şi copii, care primeau un salariu de 2-3 lei pe zi. Abuzurile şi-au făcut simţită prezenţa şi în acest domeniu.

(va urma)

NOTE

1 I. Cupşa, Armata română în campaniile din anii 1916-1917, Editura Militară, Bucureşti, 1967, p. 146-156.
2 Arh. Naţ. din Argeş, fond Prefectura jud. Argeş, dosar 1/1917. f.143.
3 Ibidem, dosar 1/1917. f. 142.
4 Ibidem, dosar 42/1917. f.2.
5 Ibidem. dosar 42/1917, f..21.
6 Ibidem, dosar 42/1917, f..101.
7 Ibidem, dosar 42/1917, f. 63.
8 Ibidem, dosar 1/1917, f. 3.
9 Ibidem, dosar 1/1917, f.33.
10 Ibidem, dosar 1/1917, f 35.
11 Ibidem, dosar 1/1917, f.38.
12 Ibidem, dosar 3/1917, f. 10.
13 Ibidem, dosar 3/1917, f.12.
14 Ibidem, dosar 3/1917, f.14.
15 Ibidem, dosar 3/1917, f.100 – 101.
16 Ibidem, dosar 20/1917, f.176.

File din istoria Piteştilor (II)

notar stagiar Narcis-Viorel Danciu

Aşa cum am arătat în articolul „Pagini din istoria Piteştilor", prezentat în numărul 1 al Revistei *Restituiri*, apărută la începutul acestui an, am considerat oportună ocazia continuării prezentării istoriei oraşului Piteşti din perioada 1900-1989.

La începutul anului 1900, viaţa economică a oraşului a intrat într-un ritm alert, bazat pe dorinţa „prinderii din urmă" a Occidentului. Astfel, în această perioadă, în oraş existau nouă fabrici cu 180 C.P, 129 de muncitori permanenţi şi maşinării în valoare de 550.000 de lei, un atelier cu capital social, 247 de ateliere cu capital individual în care lucrau aproximativ 478 de calfe şi 382 de ucenici într-un număr de aproximativ 45 de meserii. Tot în această perioadă este realizat Parcul Trivale. Pentru acest parc, primăria va comanda din Austria, în anul 1902, brazi, pini austrieci, pini rigida, pini cembra, molizi şi măslini sălbatici.

Prima reprezentare cinematografică ambulantă datează din anul 1902, premiera fiind dată de filmul Panorama Eduard Braun. În acelaşi an este reorganizată poliţia. În urma acestei reforme, poliţia orăşenească se compunea doar din agenţii poliţiei administrative, care mai avea în atribuţii paza la intrarea şi periferia oraşelor. Aceasta putea lua măsuri împotriva încălcării legilor şi trimitea vinovaţii în faţa instanţei.

În anul 1903 se pune piatra de temelie a Bisericii Sf. Vineri, sfinţită în anul 1908. Costurile lucrării s-au ridicat la aproximativ 250.000 de lei. Bisericile din Piteşti au avut în perioada 1904-1905 venituri considerabile, după cum urmează: Sf. Gheorghe – 9410,64 lei, Sf. Nicolae – 2727,30 lei, Maica Precista – 4.966 lei, Mavrodolu – 3473 lei, Sf. Ilie – 3163 lei, Sfânta Treime – 1752 lei. De altfel, viaţa religioasă a jucat un rol important în evoluţia urbei, prezentând elemente de diversitate. Astfel, în anul 1904, cu excepţia bisericilor ortodoxe, în oraş mai existau o biserică luterană cu 170 de credincioşi, o biserică calvină cu 186 de credincioşi, o biserică armenească cu 9 familii şi biserica catolică cu 400 de credincioşi.

În anul 1905, în urma unei statistici, în oraş existau 427 de bazaruri, ateliere şi prăvălii, 56 de cârciumi, 5 berării, 20 de hanuri, se ţineau 54 de târguri săptămânale şi 5 anuale, 47 de stabilimente industriale din care două mori de aburi, două fabrici de săpun, 8 tăbăcării, 6 fabrici de lumânări, o fabrică de bere, o fabrică de apă gazoasă, două fabrici de frânghii, 10 fabrici de pâine, două fabrici de mezeluri, o fabrică de rachiu şi 7 simigerii.

În anul 1906 se pune piatra de temelie a monumentului ridicat în cinstea eroilor căzuţi în războiul pentru independenţă. Monumentul a fost realizat, prin subscripţie publică, din iniţiativa Societăţii veteranilor Coroana de Oţel. În acelaşi an a fost construit Spitalul de Adulţi din Piteşti, astăzi Nicolae Bălcescu.

Anul 1907, anul revoluţiei, avea să îşi lase amprenta asupra Piteştiului. Autorităţile au trecut la mobilizarea poliţiei, iar în vederea apărării oraşului au fost folosite unităţi de infanterie, cavalerie şi artilerie. La iniţiativa profesorului Vasile Mândru, în oraş a fost înfiinţată o gardă civică aflată sub comanda maiorului Vignieru. În martie încep arestările în rândurile răsculaţilor din judeţ. Aproximativ 253 de ţărani aveau să fie arestaţi şi închişi în cazarma Regimentului de artilerie din Piteşti. La cererea prefectului, Regimentul 28 Radu Negru este trimis în sudul judeţului pentru a linişti comunele Ungheni, Stolnici, Martalogi, Izvorul de Sus, Izvorul de Jos, Corbii Mari, Glavacioc şi Preajba. În amintirea acestui eveniment, se dezvelea în anul 1960 monumentul „1907", realizat de Ilica Vetruria, în 1957.

În acelaşi an este înfiinţată Ţesătoria Română. Aceasta era constituită cu capital belgian, avea o valoare de 1.000.000 de lei în acţiuni şi avea sediul în zona Gării de Sud iar începând cu anul 1908, alături de Brutăria Populară, Societatea avea să fie încadrată printre societăţile încurajate de stat, conform Legii de încurajare a industriei, promulgată în anul 1887. Potrivit acestei legi, industria încurajată trebuia să fie fără tradiţie în România, să aibă cel puţin un capital de 25.000 de lei, un motor de 5 C.P sau un număr de 25 de lucrători pe timp de şase luni ale anului iar din acest personal, 2/3 trebuiau să fie români.

Începând cu anul 1908, pe fondul unei dezvoltări urbanistice necontrolate, se ia decizia ca orice construcţie publică sau privată să fie edificată numai după obţinerea unei autorizaţii de la Serviciul Tehnic. În acest sens, în luna mai, este aprobat de către ministerul de interne „Regulamentul pentru clădiri, îngrădiri şi alinieri în oraşul Piteşti". Prin acest Regulament, oraşul era împărţit în trei zone şi se confirma obligativitatea obţinerii unei autorizaţii. Clădirile din zonele I şi II (zona centrală şi zona imediat următoare) trebuiau edificate obligatoriu din zid masiv iar clădirile din zona a III-a puteau fi edificate şi din paiantă.

În anul 1909 se deschide Banca Piteşti, avându-l ca director pe M. Boiangiu. Banca avea un capital de 500.000 de lei împărţit în 1.000 de acţiuni nominale a câte 500 de lei fiecare, printre acţionari numărându-se şi Vintilă Brătianu. În anul următor, Banca înregistra un profit de 131.000 lei . În această perioadă asistăm la înfiinţarea fabricii de butoaie, a fabricii de pielărie „Fraţii Marenco" şi a firmelor „La leul de aur" (firmă de cuţitărie) şi „M. Avramescu&co." (firma pentru desfacerea produsului livezilor de pruni si vii din judeţul Arges), ultima având un fond social de 60.000 de lei. Prima propunere de taxare a automobilelor datează tot din anul 1909. Potrivit acestei propuneri, posesorii automobilelor plăteau o taxă anuală de 50 de lei pentru cele o putere cuprinsă între 1 şi 10 C.P, 75 de lei pe an pentru automobilele cu o putere cuprinsă între 11 şi 19 C.P, 100 de lei pentru automobilele cu o putere cuprinsă între 20 şi 39 C.P, 120 pentru automobilele cu o putere cuprinsă între 40 şi 59 C.P şi 150 de lei pentru cele care depăşeau 60 C.P. Tot în acest an aflăm că Ministerul de război a anunţat Primăria Piteştiului că, începând cu luna aprilie a anului următor, va trebui să organizeze pe cheltuiala sa serviciul de pompieri.

Anul 1910 aducea după sine o reformă administrativă prin care Argeşul

se împărțea în 14 plase: plasa Argeş (cu reşedinţa la Curtea de Argeş), plasa Bascov, plasa Cotmeana (cu reşedinţa la Lunca Corbului), Dănicei, Dumbovnic (cu reşedinţa la Teiu), Moşoaia, Oltul de Sus, Oltul de Jos, Teleormanul de Sus(cu reşedinţa la Recea), Topologul de Sus, Uda şi plasa Vâlsan. Numărul plaselor avea să fie modificat în anul 1911. Potrivit unei statistici din 1910, judeţul Argeş avea o populaţie de 237.975 de locuitori, 80 de km de drumuri naţionale, 228 de drumuri judeţene, 740 de km de drumuri vicinale şi 639 de drumuri comunale. Populaţia Piteştiului număra 16.64 de locuitori.

În luna ianuarie a anului 1912, prin hotărârea consiliului local se realizează iluminatul public al oraşului, se construieşte un abator modern, se trece la canalizarea oraşului şi la pavarea străzilor. În vederea realizării unui asemenea proiect, consiliul local a contractat un împrumut de 1.200.000 lei pe o perioadă de 40 de ani, cu o dobândă de 5% şi o anuitate de 110.000 lei. La 12 mai se legaliza de către Tribunalul Piteşti actul constitutiv al Societăţii Anonime de Electricitate din Piteşti, care construieşte în anul 1913 Uzina electrică. În 1939 societatea avea o putere instalată de 650 de kW, două motoare de 200 CP, un motor de 500 C.P, două generatoare de 140 kW şi un generator de 370 kW. În anul 1972, cu ocazia aniversării a 60 de ani de activitate s-a tipărit lucrarea „Întreprinderea de reţele electrice Piteşti". Printre acţionarii iniţiali se numărau Banca Piteşti şi Banca Populară Piteşti. La 18 mai au loc manifestaţii împotriva jubileului organizat de ruşi cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la anexarea Basarabiei iar în luna august se înfiinţa Banca „Trivalea".

În anul 1914 începea Primul Război Mondial, un conflict care avea să îşi lase amprenta şi asupra urbei piteştene. Astfel, în luna noiembrie a anului 1916 Piteştiul este ocupat de trupele germane. Încă din prima zi, germanii ocupă primăria, unde este instalată comandatura germană nr. 272. A urmat apoi o politică de rechiziţie care a afectat grav viaţa economică a localităţii. Erau rechiziţionate aproape toate obiectele de valoare: mobila, paturi, brichete, obiecte de bronz, aramă şi alamă, dând dispoziţii de înlocuire a obiectelor construite din aceste materiale cu unelte din lemn şi vase emailate. Locuitorii au solicitat chirii şi repararea stricăciunilor produse de soldaţi, însă aceste cereri au fost respinse pe motiv că „sarcinile ocupaţiei apasă atât pe particulari cât şi pe comună". În anul 1917 rechiziţiile s-au înmulţit atât de mult încât populaţia nu mai putea face faţă, ajungând la limita subzistenţei. În localităţile limitrofe s-a trecut la inventarierea animalelor, impunându-se cetăţenilor să furnizeze zilnic o anumită cantitate de hrană.

În anul 1918 trupele Puterilor Centrale se retrag din judeţul Argeş, începând, astfel, o nouă etapă de reconstrucţie. Potrivit estimărilor primăriei, daunele produse pe durata ocupaţiei se ridicau la 2.018.751 lei. Oraşul a plătit cu sânge acest conflict:160 de oameni. În urma acestui război avea să se îndeplinească visul tuturor românilor, acela de a trăi într-un singur stat unitar şi indivizibil. În acest sens, în luna mai, piteştenii trimit la Paris o telegramă prin care felicitau diplomaţii români pentru activitatea depusă în slujba Unirii.

În perioada interbelică viaţa revine la normal. Din punct de vedere economic, localitatea reintră în trendul ascendent pe care l-a avut înainte de război. Fabrica Textilă Română, transformată de germani în fabrică de marmeladă îşi reia activitatea în anul 1919 (conform unei statistici din anul 1933, aproximativ 85% din personal era feminin). În anul 1921 asistăm la înfiinţarea Societăţii Cooperative de Credit şi economie „Albina", a Băncii de Comerţ „Speranţa" şi a Fabricii de Încălţăminte (devenită în anul 1948 fabrica „Proletarul", redenumită „Căprioara" iar într-un final „Tudor Vladimirescu"). În 1925 în oraş funcţionau următoarele întreprinderi dotate cu motoare diesel şi pe benzină, având generatoare electrice: Societatea Cooperatistă „Aquila" – producătoare de apă carbogazoasă, „Trivalea" – fabrică de bere, Atelierul de poduri C.F.R. Piteşti, Gottwald Nicht, Dumitrescu C.I fabrică de tăbăcărie, Societatea Română pentru Industria Bumbacului S.A , „Ţesătoria Română" etc. În anul 1928 se înfiinţa Banca „Creditul Argeşean". Era condusă de către un consiliu de administraţie compus dintr-un număr de 7-11 membri aleşi de adunarea generală a acţionarilor şi aveau un mandat de patru ani. În anul 1928 banca avea 41 de acţionari şi un capital de 3.000.000 lei împărţit în 6000 de acţiuni iar în 1930 avea 46 de acţionari şi un capital de 4.825.000 lei. Instituţia de credit avea să fie închisă ca urmare a aplicării „Legii lichidării datoriilor" din 7 aprilie 1934, când banca a suferit o pierdere de 3.641.410 lei. Tentativele de fuziune a băncii cu alte bănci locale au fost zadarnice iar în anul 1937 banca a fost nevoită să îşi declare falimentul. Această dezvoltare economică avea să fie frânată într-un final de criza economică din anul 1929, care a afectat toate ramurile economiei.

Din punct de vedere administrativ, conform legii privind organizarea administraţiei locale din 1929 şi 1930, teritoriul României era împărţit în judeţe, plase, şi comune(urbane sau rurale). Statutul de municipiu îl obţineau oraşele cu peste 50.000 de locuitori. Aparatul administrativ din municipii şi oraşe era format din primar, ajutor de primar şi delegaţia consiliului municipal sau comunal. Numărul consilierilor era determinat în funcţie de numărul locuitorilor şi aveau un mandat de cinci ani. Primarii comunelor urbane erau aleşi de către consiliile comunale cu majoritatea a 2/3 din voturi. În cazul în care nu se întrunea majoritatea cerută de lege, Ministerul de Interne îl numea pe candidatul care obţinuse cel mai mare număr de voturi. Primarul avea un mandat de cinci ani şi deţinea, în acelaşi timp şi funcţia de şef al poliţiei comunale.

La nivel judeţean, populaţia se ridica la 254.889 locuitori (conform recensământului din 1929) iar dintre aceştia 57,6 % erau ştiutori de carte(74,2 % dintre bărbaţi şi 41,9% dintre femei). În ceea ce priveşte Piteştiul, în urma recensământului din anul 1930 populaţia oraşului număra aproximativ 19.532 de locuitori, printre personalităţile marcante ale epocii numărându-se Armand Călinescu (numit cetăţean de onoare al Piteştiului în anul 1939), Ion Antonescu, Ion I.C Brătianu, Rudolf Schweitzer-Cumpăna, Alexandru Davila, etc. Tot în anul 1930 sunt aprobate stemele oraşelor reşedinţă de judeţ. Stema oraşului Piteşti consta în următoarea imagine: pe un scut albastru, o acvilă luându-şi zborul spre dreapta, ţinând în gheare tricolorul românesc.

Situaţia politică din această perioadă devine una agitată. Lupta pentru putere, care în mod normal trebuia dusă pe căi politice, devine o luptă fizică, în care eliminarea adversarilor politici este interpretată în sensul propriu al cuvântului. În 1933, pe peronul gării din Sinaia este asasinat, de către un grup de legionari, primul ministru I. G.

Duca. Efectul a constat într-un număr de arestări din rândurile legionarilor din întreaga ţară. Ca urmare a ordinelor primite, şeful poliţiei locale din Piteşti, I. Guter, a dispus arestarea lui Ştefan Nicolescu, zis Toto, care după o scurtă rezistenţă, s-a predat organelor de poliţie.

Între anii 1939-1945, odată cu izbucnirea celui de-al doilea război mondial, oraşul avea să fie afectat atât din punct de vedere social cât şi din punct de vedere economic. Instituţiile devin militarizate iar măsurile politice atrag nemulţumirea populaţiei. În această perioadă oraşul îşi deschide porţile atât refugiaţilor români din Nord-Estul Transilvanei, Bucovina de Nord, Basarabia şi Ţinutul Herţa, cât şi refugiaţilor străini, cu precădere polonezi şi cehi. Cel mai greu moment pe care locuitorii oraşului aveau să îl trăiască a avut loc la 6 mai 1944. La ora 10:45, într-o zi de sâmbătă, zi de târg, s-a declanşat alarma antiaeriană. Bombardamentul efectuat de către aviaţia americană s-a desfăşurat între orele 11:45-12:00. Urmarea bombardamentului? 191 de vieţi omeneşti au fost pierdute (94 de bărbaţi, 68 de femei şi 29 de copii). Dintre aceştia, cei foarte săraci au fost înmormântaţi pe cheltuiala primăriei. Grav avariate au fost liniile ferate, ansamblul C.F.R, Biserica Sf. Ilie, Biserica Sf. Nicolae şi multe altele. Atelierele Ţesătoriei Române şi atelierele Schweitzer şi Nicht au fost parţial ori complet distruse. Din totalul de 4500 de clădiri, 830 au fost avariate. Pagubele s-au ridicat la 2.095.000.000 lei. Ca urmare a acestui eveniment se iau măsuri grave împotriva celor care nu respectau normele camuflării luminilor locuinţelor, aceştia riscând amenzi între 2000 lei şi 5000 lei şi între o lună şi şase luni de lagăr, iar cei care distrugeau echipamentul antiaerian riscau pedeapsa cu închisoarea între un an şi cinci ani şi o amendă cuprinsă între 10.000 şi 100.000 lei.

La 23 august s-a recepţionat şi în Piteşti comunicatul potrivit căruia România ieşea din războiul împotriva Aliaţilor şi întorcea armele contra Germaniei. În vederea consolidării măsurilor de camuflare a oraşului pe timp de noapte, primarul Ion Steriopol emite o dispoziţie prin care se interzicea circulaţia pe timpul nopţii, între orele 21:00 şi 05:00. Mai mult, localurile se închideau la orele 20:30, iar cârciumile erau închise pe termen nedeterminat, consumul băuturilor alcoolice fiind strict interzis.

Seceta prelungită dintre anii 1945-1946, inflaţia galopantă şi lipsa specialiştilor au contribuit la declinul economiei argeşene. În această perioadă se înfiinţează sovromurile, prin intermediul cărora au fost exportate materii prime, produse petroliere, produse alimentare, etc. Acestea aveau să fie desfiinţate abia în anul 1954. La 1 noiembrie 1945 se înfiinţa, prin ordinul Ministerului Agriculturii şi Domniilor, Inspectoratul judeţean de creştere a animalelor şi sanitar-veterinar Piteşti iar la 24 noiembrie acelaşi - an, se înfiinţa Consiliul Superior al Economiei Naţionale.

Sfârşitul războiului avea să aducă România sub sfera de influenţă sovietică. În mod ironic, la începutul războiului au fost aduse critici guvernanţilor, aceştia fiind acuzaţi că au adus ţara sub influenţa nazistă. La 6 martie 1946, la presiunile sovieticilor s-a instaurat guvernul lui Petru Groza. Era primul pas prin care comuniştii aveau să obţină întreaga putere în stat şi aceasta în ciuda dorinţei de se numi o nouă clasă politică în baza unor alegeri libere. Această campanie sovietică împotriva alegerilor libere avea însă un temei solid. Un guvern ales prin vot liber era, prin excelenţă, un guvern antisovietic. Alegerile ţinute la Piteşti ca şi campania electorală, au stat sub semnul violenţelor şi al abuzurilor. În cazul localităţilor care intenţionau să susţină P.N.Ţ, aşa cum a fost cazul comunei Oarja, nu au fost înfiinţate secţii de votare, orjenii fiind astfel forţaţi să meargă până la Piteşti pentru a vota. Cu toate acestea, aceştia au fost opriţi şi agresaţi de către grupări de muncitori veniţi special pentru acest fapt. Fraudarea masivă a voturilor aveau să aducă meleagurile piteştene sub controlul comunist. Potrivit rezultatelor publicate la data de 25 noiembrie, Blocul Partidelor Democratice (B.P.D) obţinuse 97.541 de voturi, urmat de P.N.Ţ. (Maniu) – 12.483 de voturi, P.N.L. (Brătianu) – 7.888 de voturi şi P.N.Ţ. (Lupu) – 1.394 de voturi.

În anul 1947 abuzurile venite din partea puterii dau naştere nemulţumirilor venite din partea opoziţiei. La 20 iunie Iuliu Maniu protesta, printr-un memoriu, împotriva arestării, a închiderii membrilor opoziţiei în centre precum cel de la Piteşti precum şi împotriva condiţiilor inumane de detenţie(raţiile alimentare însumau 400 de calorii pe zi, cu mult sub standardul de 2110 calorii, iar situaţia sanitară precară a închisorii a dus într-un final la o epidemie de tifos şi febră).

În septembrie 1947 se sărbătorea ceea ce avea să fie ultima aniversare de la încoronarea M.S Regele Mihai I. A fost oficiat un Te Deum la care au participat mai mulţi reprezentanţi ai societăţii civile precum şi oficiali sovietici. Situaţia politică din acest timp era una tensionată. „Greva regală" a Majestăţii Sale, care a avut scopul de a atrage atenţia marilor puteri asupra cursului involutiv imprimat de Partidul Comunist Român a dus la alegerile „libere" din 1946, evident câştigate prin fraudă şi la izolarea pe plan politic În luna noiembrie Regele era complet izolat iar Partidul Comunist Român se bucura de sprijinul unei mase defavorizate care brusc „obţinuse puterea". Încălcarea prerogativelor regale de către guvern, profitând de vizita Majestăţii Sale la Londra (12 noiembrie-21 decembrie 1947) a dus, într-un final, la sfârşitul tradiţiei monarhice în România. La 30 decembrie 1947, Regele era silit să abdice, fiind dată cu această ocazie Proclamaţia guvernului către ţară, în care se arăta faptul că poporul român a dobândit „libertatea de a-şi clădi o nouă formă de stat – Republica populară – patria oamenilor ce muncesc cu braţele şi cu mintea, de la oraşe şi sate". Prin legea nr. 363/1947 monarhia era abolită iar ţara devenea Republică Populară. Trebuie precizat faptul că această lege era profund neconstituţională, deoarece abdicarea regelui deschidea succesiunea la tron şi nu instaurarea republicii populare.

Revenind pe meleagurile argeşene, asistăm în anul 1948, la intrarea în vigoare a legii prin care s-a demarat naţionalizarea atât a unităţilor economice cât şi a unităţilor medicale, culturale şi a unei părţi din fondul locativ al oraşului. Instituţiile bancare, fabricile, tăbăcăriile şi toate celelalte unităţi economice au fost incluse în sistemul Comisiunii de Stat a Planificărilor. Practic, această măsură a pus capăt economiei de piaţă. A urmat apoi o industrializare puternică a Piteştiului.

În perioada 1950-1951 se înfiinţează următoarele unităţi economice: Trustul de construcţii civile Argeş, Centrul de Librării, Oficiul farmaceutic, Întreprinderea Vinalcool, Trustul de Piese Auto Colibaşi, Fabrica de tanaţi „Argeş-Piteşti" etc. Conform unei statistici din anul 1956, 35% dintre

piteşteni lucrau în industrie urmând ca în 1966, numărul acestora să crească la 49%.

În anul 1954 au fost construite Poşta centrală şi Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei iar la schitul Trivale a fost reconstruit brâul de piatră ce înconjura biserica.

În februarie 1961 oraşul este vizitat de Nicolae Ceauşescu. Cu această ocazie s-a hotărât construirea Combinatului de prelucrare a lemnului şi a fost examinat primul proiect de sistematizare a Piteştiului. În martie acesta era reales în funcția de deputat al piteştenilor în Marea Adunare Națională.

În anul 1963, Combinatul de prelucrare a lemnului şi-a început activitatea, având următoarele secții: mobilă, P.F.L, placaj şi lăzi, parchete, uşi-ferestre, cherestea de fag (1964), făină din lemn (1967), drojdie furajeră (1969), cherestea din răşinoase şi P.A.L. (1974), panel (1981) şi furnire estetice (1983).

În 1966 Nicolae Ceauşescu revine la Piteşti, stabilind în cadrul acestei vizite de lucru locul de amplasare a Combinatului Petrochimic şi Întreprinderii de Autoturisme, vizitând totodată şantierul de Motoare Electrice, Întreprinderea Negru de Fum, Întreprinderea de piese auto din Colibaşi şi Muzeul Goleşti. La 22 iunie, premierul chinez Zhou Enlai vizitează oraşul.

În aprilie 1967 oraşul este încă odată vizitat de un oficial străin, de această dată, în persoana lui Tudor Jikov, conducătorul Republicii Populare Bulgaria.

Industrializarea oraşului continuă şi după anul 1967 inaugurându-se Întreprinderea de Motoare electrice.

La 17 februarie 1968, în baza legii nr. 2 privind îmbunătățirea administrativă a teritoriului R.S. România, adoptate de Marea Adunare Națională, oraşul dobândeşte statutul de municipiu. În componența sa au intrat şi comunele suburbane Bradu, Colibaşi, Mărăcineni, Ştefăneşti şi Bascov. Piteştiul devine cu această ocazie şi capitala județului Argeş, care avea în componența sa şi fostul județ Muscel. Noul județ avea o suprafață de 6801 kmp, trei oraşe şi 159 de comune rurale. La 20 februarie, Nicolae Ceauşescu revine în oraş, vizitând cu această ocazie platforma petrochimică, aflată în construcție, platforma industrială Găvana, parcul şi cartierul Trivale iar mai apoi se îndreaptă spre Colibaşi, unde avea fie inaugurată, la 20 august, Întreprinderea de autoturisme, edificată în parteneriat cu firma franceză Renault. În iunie 1973, avea să fie fabricat autoturismul „Dacia” cu numărul 100.000, 500.00 în 1979, iar în 1981 avea să fie fabricat autoturismul cu numărul 650.000. La 17 mai oraşul îl găzduieşte pe preşedintele Republicii Franceze, Generalul Charles de Gaulle iar trei zile mai târziu sărbătoreşte 580 de ani de la prima atestare documentară. În anii următori aveau să îşi înceapă activitatea următoarele întreprinderi: Rafinăria de Petrol(1969), Combinatul Petrochimic(1969), Fabrica de bere şi Fabrica de Pâine Găvana etc.

În anul 1971 oraşul se înfrățea cu oraşele Kragujevač (R.S.F Yugoslavia) şi Sumgarit (U.R.S.S), urmând ca în 1972 Piteştiul să se înfrățească cu oraşul italian Caserta (acord reînnoit în 2009). Marea realizare a anului 1973 a constat în darea în folosință a autostrăzii Bucureşti-Piteşti. Investițiile făcute de guvern şi activitatea comercială intensă a făcut ca municipiul Piteşti să obțină în anul 1974 locul I pe țară pentru activitate economică şi bună gospodărire. În acelaşi an intră în funcțiune o nouă fabrică de mobilă şi este dat în folosință magazinul „Fortuna”. În anul 1977 se înregistrează un cutremur cu o magnitudine de 7,3 grade pe scara Richter, resimțit şi la Piteşti. Fenomenul a avut loc la ora 21:22 şi a durat 1,10 minute. Nicolae Ceauşescu, aflat în acel moment în Nigeria, transmite un decret prin care se instaura starea de necesitate pe întreg teritoriul țării.

În anul 1978, în luna mai, are loc prima ediție a simfoniei lalelelor. La 29 octombrie se sărbătoreşte „ziua recoltei”, la eveniment participând şi cuplul Ceauşescu. Tot în octombrie (30/31) are loc o explozie puternică la Combinatul petrochimic, explozie ce s-a soldat cu pierderi de vieți omeneşti şi pagube materiale. La 1 ianuarie 1979, populația oraşului se ridica la 135.589 de oameni, fără a lua în calcul comunele suburbane. La 24 iunie F.C Argeş câştiga campionatul României, după un sezon cu 20 de victorii, 5 remize şi 9 înfrângeri, în care au fost marcate 54 de goluri şi au fost primite 29. În perioada 28 august – 2 septembrie are loc a treia ediție a Jocurilor Balcanice Aeronautice (ediție susținută concomitent şi în oraşele Ploieşti şi Bacău) iar perioada 31 august-1 septembrie are loc la Piteşti ultima etapă a raliului Dacia. Tot în acest an îşi fac apariția porumbeii din Piața Centrală. În anul 1980 se sărbătoreau la Piteşti 2050 de ani de la întemeierea primului stat centralizat dac sub conducerea lui Burebista.

În anul 1985 în Piteşti existau aproximativ 130 de întreprinderi şi instituții cu peste 120.000 de angajați. Planul cincinal 8, care includea şi oraşul Piteşti a fost întrerupt de evenimentele din decembrie 1989. La această dată, în urma evenimentelor de la Timişoara şi a celor de la Bucureşti, în oraş se desfăşoară o revoluție anticomunistă. Cele mai importante distrugeri făcute în oraş au fost făcute de tancurile care circulau spre Bucureşti, care au distrus grav carosabilul. În aceeaşi zi, cade la Bucureşti tânărul soldat piteştean Romeo Vasile Tuță, absolvent al liceului „Alexandru Odobescu”, născut în anul 1970, devenit erou al Revoluției. Trupul său avea să fie înmormântat în cimitirul civil Piteşti la 30 decembrie.

După evenimentele din decembrie 1989 municipiul Piteşti a urmat un alt curs istoric ca de altfel toate oraşele României, şi astăzi este privit ca un adevărat oraş european care se respectă, iar piteştenii sunt europeni în adevăratul sens al cuvântului.

BIBLIOGRAFIE

1. Brebeanu Viorica, *Forme de exploatare în oraşul Piteşti, 1916-1918,* Revista Restituiri, nr. 2(18)/2010.

2. Gherghina Marius Remus, *Aspecte din evoluția localității Piteşti după 1945 şi până în 1989*, Revista Restituiri, nr. 5(24)/2012.

3. Iancu Gheorghe, *Drept constituțional şi instituții politice*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2007.

4. Moț E. Ovidiu, *Piteşti, o istorie în date*, Editura Pământul, Piteşti, 2008

5. Popa Petre, *Piteşti 620*, Editura Paralela 45, Piteşti 2008.

6. Pendiuc Tudor, Carp Cornel, *Piteşti. 20 de ani de istorie(1989-2009)*, Editura Pământul, Piteşti, 2009.

7. *Piteşti, oraşul lalelelor. Piteşti, The City of Tulips.* ISBN 978-973-1811-04-8

8. Ştefan I. Ion, *Aspecte privind alegerile din 19 noiembrie 1946 în Piteşti.*, Revista Restituiri, nr. 2(18)/2010.

Oraşul Piteşti şi tsunami-ul roşu

prof. Ionel Claudiu Dumitrescu

Un cutremur cu magnitudine mare poate să genereze valuri înalte capabile să nimicească tot ce întâlnesc într-un port. Coastele japoneze au fost lovite de multe ori de-a lungul timpului şi termenul s-a impus în limbajul geografilor. Chiar dacă oraşul Piteşti nu este situat pe ţărm şi nici seismele nu sunt chiar atât de devastatoare, totuşi ceva a măturat localitatea şi nimic n-a mai fost ca înainte. Luna septembrie 1944 era marcată de sosirea Armatei Roşii, oştire considerată modernă prin armament, dar înzestrată cu o cruzime specifică ideologiilor totalitare şi pustiurilor Asiei.

Tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin era preocupat doar să asigure victoria revoluţiei mondiale şi metodele cele mai brutale erau aplicate pentru a se ajunge cât mai repede la Berlin. Avea nevoie de o bucată cât mai mare din Europa pentru a putea să-i arunce pe anglo-americani în mare. Alianţa împotriva Germaniei naziste era doar o cale pentru a pune mâna pe cât mai multe resurse ale inamicilor indicaţi de ideologie. Aprovizionarea armatei cu bunuri alimentare şi de strictă necesitate nu era în centrul atenţiei conducerii de la Moscova, unităţile putând să facă rechiziţii după bunul plac al mitralierelor. Jaful era limitat doar pentru a se putea trimite noi provizii şi pe timp de iarnă, să nu apară un fel de deşert. Cum România nu cunoscuse încă modelul de rai socialist, existau foarte multe obiecte şocante pentru un militar sovietic şi conducerea a permis satisfacerea unor instincte de proprietate privată pe seama românilor. Jaful sistematic început în 1944 trebuia să aibă loc pentru a se demonstra că ideologia comunistă nu are viabilitate şi doar teroarea îi ţine pe oameni în lumea valorilor egalitariste. Proprietatea privată se află aproape înscrisă în codul genetic al oamenilor.

Jaful sistematic din 1944 a început cu instituţiile statului unde se găseau obiecte de mare valoare. Astfel, Primăria Piteşti a fost deposedată de o bibliotecă din stejar cu cristal, trei covoare din lână, două carpete, o canapea pluşată, patru fotolii şi un fotoliu din piele[1]. Valoarea pagubelor era estimată la 575.000 de lei[2]. Se observă faptul că lucrurile luate nu aveau nici cea mai mică legătură cu efortul de război, dar o caracteristică fundamentală a comunismului este aceea a aducerii lipsurilor peste tot pe unde ajunge. **Nu există un astfel de stat fără să nenorocească populaţia până la nivelul sărăciei extreme**. Se aruncă imediat vina pe adversarii reali sau imaginari. Amplificarea haosului era absolut necesară şi Poliţia Piteşti s-a văzut lipsită de mijloace de transport sub posibila justificare a satisfacerii necesităţilor frontului. Au dispărut rapid un autocamion, patru autoturisme şi piese auto în valoare de 23.127.940 lei[3]. Creşterea criminalităţii a fost exponenţială în anii următori.

Ideologia roşie susţine că luptă pentru fericirea oamenilor săraci, dar în 1944 s-a văzut cum se duce lupta de clasă pe seama maselor îngrozite de ţevile armelor automate. Nimic nu era cruţat. Plasa Piteşti a fost măturată de un adevărat tsunami politico – militar. Listele cu bunuri furate au fost utile doar pentru a demonta un mare mit al epocii comuniste: dezvoltarea economică s-a făcut plecându-se de la zero şi că în perioada burghezo – moşierească se trăia rău din cauza exploatării omului de către om. Datele nu sunt complete deoarece mulţi oameni şi-au dat seama de inutilitatea demersului administrativ de recuperare a valorii bunurilor şi nici unele primării n-au trimis informaţiile obţinute pe teren[4].

Au dispărut multe alimente chiar în prag de iarnă. Au fost luate 33,68 tone de grâu, 117,13 tone porumb, 13,69 tone orz, 177,623 tone ovăz, 32,45 tone făină, 10,185 tone mălai. Se adăugau animale vii, adică locuitorii erau lipsiţi de grăsimi şi proteine, ceea ce va favoriza în curând extinderea epidemiei de tifos exantematic şi creşterea mortalităţii prin debilitate fizică. Au luat calea frontului 178 cabaline, 106 bovine, 455 ovine, 143 porcine şi 3039 de păsări. Se observă că prin confiscarea animalelor de tracţiune era afectată în mod deosebit realizarea muncilor agricole, mai ales că au dispărut definitiv şi 44 de maşini specializate. Animalele uitate în graba trecerii erau lipsite însă de 951.190 kg de fân şi 22.200 kg de paie. Oraşul Piteşti şi localităţile din plasă au pierdut rapid mijloacele de transport necesare ducerii prăzii spre miticul Berlin. Nu mai puţin de 106 căruţe au fost confiscate. Casele erau golite de pături (61), saltele (2), covoare (99), cearceafuri (52), lenjerie (valoare de 1.646.000 lei) şi haine (9.707.000 lei). Soldaţii sovietici au dobândit mare curaj prin capturarea a 142.294 litri de băuturi alcoolice. Suma totală s-a ridicat la 174.482.642 lei[5].

Chiar dacă Uniunea Sovietică se considera cel mai avansat stat de pe planetă, şcolile au fost supuse unui jaf sistematic şi multe valori pedagogice şi ştiinţifice s-au pierdut. Drama *Liceului teoretic de fete Mihail şi Sevastiţa Vasilescu* (astăzi *Colegiul Naţional Zinca Golescu*) este suficientă pentru a ilustra amploarea catastrofală a invaziei sovietice. Teoretic, pagubele nu reprezentau mare lucru în ochii conducerii de la Kremlin. Era doar un pas înainte în realizarea omului nou, adică acea fiinţă supusă total sistemului şi ruptă de valorile trecutului, permanent blamat de o propagandă bine instruită şi remunerată. Au fost nimicite colecţiile de animale şi de roci necesare orelor de biologie şi mineralogie. Hărţile geografice şi, mai ales, cele istorice au fost distruse. Documentul consemna deteriorarea echipamentelor din laboratorul de chimie, dar nu exista un inventar complet. Furia militarilor s-a dezlănţuit şi asupra sălii de gimnastică, aparatele fiind complet dezmembrate. Pagubele totale se ridicau la 4.680.900 lei (un kg de cartofi costa 35 lei)[6]. Se adăugau bunurile Apărării pasive în valoare de 51.000 lei[7]. Trecerea uraganului roşu a prilejuit întocmirea unui inventar al bunurilor dispărute din bucătăria cantinei. Au fost pierdute pentru totdeauna 128 de farfurii din porţelan cu monogramă, 118 farfurii adânci din cobalt şi cu monograma instituţiei, 126 farfurii mici, 213 ceşti de cafea, 108 cuţite din alpaca, 108 furculiţe şi tot atâtea linguri. Se adăugau două cazane din fier şi un tuci mare pentru pregătirea cărnii sau a mămăligii. Valoarea totală a bunurilor acaparate era de 340.000 lei[8], sumă ce indică un nivel de prosperitate ce n-a mai fost atins.

Trecerea trupelor sovietice era destul de rapidă, dar exista un interes profund pentru comunizarea spaţiului cucerit, eliberat în limbajul epocii. Arhivele au fost evacuate din oraş pentru a scăpa de efectele bombardamentelor americane, dar au fost distruse în bună măsură de soldaţii ruşi. Bibliotecile

au fost epurate repede şi precis, listele de cărţi interzise. Erau indicate şi rândurile ce urmau să fie acoperite cu tuş negru în volumele rămase. Astfel, cartea cunoscutului istoric Emil Vârtosu despre Tudor Vladimirescu avea probleme la pagina 14, rândurile 1-4, şi la pagina 25 doar rândul 22[9]. Urmau să dispară şi cărţile în limbi străine, multe fără vreo legătură cu ideologia roşie. Astfel, era trecută la index Ligne Maginot bastion inutile, Ed. Fasquelle, 1942, carte cu un pronunţat caracter militar[10]. Dacă aparatul cenzurii citea mult şi cu o râvnă demnă de o cauză mai bună, serviciul de propagandă lansa lozinci peste lozinci. Un manifest din 1944 conţinea următoarea idee: **Armata Roşie a intrat în România nu ca armată cuceritoare, ci ca armată eliberatoare a poporului român de sub jugul fascist-german**[11]. Populaţia civilă putea să constate că afirmaţia era complet adevărată. Au plecat şi germanii, dar au fost eliberaţi şi de grija bunurilor, adică a proprietăţii private.

Chiar dacă în judeţ populaţia murea de foame, autorităţile locale erau preocupate îndeosebi de preluarea completă şi definitivă a puterii. Alegerile din 1946 au fost organizate astfel încât partidul comunist să nu piardă, membrii comisiilor electorale primind ordin să nu consume băuturi alcoolice. Sarcina a fost îndeplinită prin toate mijloacele. Cum partidul găsea mereu categorii de adversari politici, reali sau imaginari, închisoarea de la Piteşti a ajuns să geamă de deţinuţi, inclusiv persoane bolnave de sifilis în fază terminală, adică oameni incapabili să mai gândească logic. Erau internaţi patru comunişti şi unul dintre ei, G. Molnar, nu făcea deosebire între autorităţile comuniste şi cele horthyste[12]. Chiar dacă în iunie 1947 existau 520 de deţinuţi în temniţa de la Piteşti, părea puţin pentru Inspectoratul de Siguranţă Piteşti. Membrii partidelor istorice erau permanent spionaţi, dar în perioada 6 – 24 iulie 1947 n-au fost identificaţi reacţionari care *sub masca nebuniei, să treacă la manifestări antiguvernamentale, aducând în schimb elogii lui Maniu*[13]. Primele semne ale apariţiei omului nou îşi făceau simţită prezenţa. Nu trebuia să gândeşti, să vorbeşti, să manifeşti vreun semn de independenţă faţă de autorităţile comuniste. Trebuia să fii precum lemnul şi cadavrul după cum se exprimau pe vremuri reprezentanţii bisericii catolice.

Anii 1944-1947 au fost marcaţi în istoria oraşului Piteşti de brutala luptă pentru acapararea puterii de către proaspeţii adepţi ai comunismului şi ştergerea trecutului pentru a se forma omul nou. Cum orice metodă părea ineficientă în faţa rezistenţei populaţiei, închisoarea Piteşti a devenit din decembrie 1949 laboratorul unui experiment criminal: reeducarea prin tortură.

NOTE

1. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Prefectura Judeţului Argeş*, dosar. nr. 155/1944, fila. 10.
2. *Ibidem*, f. 10. Unitatea sovietică vinovată de furt avea numărul 13.856 (*Ibidem*, f. 12).
3. *Ibidem*, f. 2.
4. Primăria comunei Bradurile n-a înregistrat nicio pagubă până la data întocmirii sintezei (*Ibidem*, fila 1).
5. *Ibidem*, fila 1.
6. *Ibidem*, dos. 44/1944, f. 116.
7. *Ibidem*, f. 115.
8. *Ibidem*, f. 118 şi 118 verso.
9. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Primăria oraşului Piteşti*, dos. 28/1945, f. 22.
10. *Ibidem*, f. 36. Aceeaşi soartă o avea şi cartea *Războiul germano-polon (Învăţăminte)* a reputatului analist militar C. A. Dabija, tom fără concluzii ideologice (Ibidem, f. 13).
11. Direcţia Judeţeană Argeş a Arhivelor Naţionale, fond *Prefectura Judeţului Argeş*, dos. 40/1944, f. 43.
12. *Ibidem*, dos. 14/1947, f. 41.
13. *Ibidem*, f. 15.

Contribuţii documentare referitoare la istoricul Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti

Aurel RADU[1]

Biserica a fost construită de mahalagii piteşteni în anul 1812, pe locul unei vechi biserici datând din secolul al XVIII-lea, care s-a dărâmat în urma cutremurului din anul 1802. A fost afectată de incendiului din 1848 care a mistuit o parte din clădirile oraşului, mai apoi rezidită a treia oară de enoriaşi în perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza când a fost mărită, cu două turle înalte, care se vedeau din depărtare, fiind resfinţită de protopopul judeţului Argeş, N. Constantinescu, la 30 noiembrie 1867[2]. Biserica a avut o suprafaţă clădită de 252 mp şi un teren, curte şi grădină, de 476 mp[3].

Din anul 1893, când prin lege se introduce o nouă organizare bisericească, biserica Sf. Nicolae devine filială (subordonată) a parohiei Sf. Gheorghe din Piteşti[4], iar din 1915 este transformată în biserică parohială şi îşi alege o epitropie de sine stătătoare, după cum cerea legea clerului, situaţie care a nemulţumit pe unii preoţi de la Biserica Sf. Gheorghe. Preotul econom Dumitru Angelescu de la Sf. Nicolae se plângea superiorilor că un anume preot de la Sf. Gheorghe a reacţionat într-un mod abuziv atunci când i-a cerut o listă cu enoriaşii cu drept de vot, pentru a alcătui epitropia bisericii, aşa cum cerea legea: „Sf<inţia> sa însă, luând adresa din mâna paracliserului ce l-am trimis a aruncat-o jos şi a început să mă insulte şi pe mine şi pe paracliserul bisericii Radu Necşuţ cu cele mai triviale vorbe, înjurându-ne de părinţi, faţă fiind şi paracliserul bisericii Sf. Gheorghe”[5].

Direcţia Generală a Cultelor reprezentată de St. Brădişteanu din cadrul Ministerului Cultelor şi al Artelor, ministru fiind Octavian Goga, în Guvernul General Alexandru Averescu (13.03.1920 – 16.12.1921), a trimis în prima zi a anului 1921 o circulară prin care solicita preoţilor să întocmească mici monografii care să schiţeze în linii generale viaţa fiecărei parohii. Preotul Angelescu de la Biserica Sf. Nicolae a dat un răspuns la această circulară-chestionar cuprinzând informaţii despre viaţa morală şi socială a enoriaşilor: „Majoritatea poporului din această parohie nu este de admirat, dar nici de criticat, ci o stare mijlocie având în sine şi binele şi răul, căci aşa este alcătuită firea omului, cu calităţi şi defecte inerente. Şi în această parohie, precum cred, ci în toate parohiile de oraşe bântuiesc mai ales următoarele

viții ereditare vieții de orașe și anume: beția, luxuria și cartoforia. Aceste vitii în prezent cam lâncezesc din cauză că băuturile alcoolice fiind prea scumpe, beția urmează să se modereze, iar luxuria fiind soră bună cu beția și prea adesea provocată de beție, a urmat ca și ea să se mai înfrâneze.

Biserica Sf. Nicolae înainte de demolare (1962)

Pentru cartoforie alte piedici au contribuit să o mai împuțineze precum: scumpirea traiului, a îmbrăcămintei, încălțămintei, a dispenselor, diferite dispozițiuni polițienești etc. Astăzi însă un alt vițiu bântuiește cu furie și anume: dorința neînfrânată de îmbogățire. Nivelul mintal, întrucât a scăzut, s-a pervertit și s-a materializat, încât astăzi afară de puține suflete nobile masa sa comună nu are alt ideal decât să se culce sărac și să se scoale bogat. De aici specula nerușinată a negustorului, luarea de mită a funcționarului, ingeniozitatea planurilor criminale și infame ale oamenilor de afaceri așa că astăzi, mai mult ca oricând, se adeverește vechiul proverb roman «Homo hominis lupus est, non homo». Legăturile enoriașilor cu biserica nu sunt nici prea strânse, dar nici așa slabe. În această privință poporul român moștenește defectele străbunilor săi romani care nu erau nici prea creduli în ale bisericii, dar nici ireligioși; având biserica o neglijare, iar neavând o reclamare, tot asemenea sentimente au și enoriașii de astăzi. Atitudinea autorităților locale față de biserică nu este ostilă, dar nici interesată, întrucât fiecare autoritate avându-și atribuțiunile ei se interesează de ele, iar biserica este lăsată în grija autorităților de care depinde. Poate în noua lege organică a bisericii române se va introduce vreo dispoziție salutară ca orice autoritate locală să ocrotească, să ajute și să pună umărul la îndeplinirea rolului ei moral, cultural și social, convinse fiind că lucrând astfel, lucrează pentru binele țării și al neamului”[6].

De asemenea, preotul Angelescu se avântă în considerații despre „mișcarea economică în parohie”, susținând că: „Industria casnică este foarte puțin dezvoltată în această parohie afară de rare excepțiuni. Au pierit acele timpuri de fericită memorie când în familii se lucra: tricotaj, broderie, gherghef, scoarțe, chiline precum și alte produse casnice lucrate cu finețe și artă vrednice de admirat și care făceau onoarea și fala femeii românce pe lângă economia ce o lăsa în casă și exemplul frumos ce-l da copiilor. Ar fi de dorit ca industria casnică să reînvie fiindcă această mică bogăție familiară dezvoltată pe o scară întinsă poate cu timpul să devină un izvor de bogăție națională. În proscenarea acestui scop cred că ar fi bine să se înființeze expoziții permanente în toate orașele țării unde se vor expune spre vânzare produsele industriei casnice. O comisiune locală va avea rolul să le aranjeze și să stimuleze familiile la lucru. Apoi o altă comisie centrală compusă din persoane cu iubire de neam și de arta lui, va vizita expozițiile locale din când în când va cumpăra mare parte din obiectele expuse și le va expune în alte expoziții tot permanente centrale stabilite în centrele cele mari unde se vor vinde publicului amator sau se vor vinde în străinătate. Această idee în trăsuri liniare poate fi dezvoltată, completată și reglementată și cu timpul urmărită fiind de oameni integri capabili și cu dor de binele țării, poate să adună mari foloase neamului. Un exemplu foarte trist și care ar trebui să ne învețe minte l-am îndurat în timpul ocupațiunii nemțești când toată pânzăria a dispărut de pe piață fiind rechiziționată și atunci populația neavând de unde să mai cumpere pânză streină a ajuns să poarte cămeși zdrențuite, iar unii jumătăți de cămeși, într-o țară hărăzită de Dumnezeu cu un pământ foarte roditor în care și bogat și sărac ar putea să aibă linjeria în olandă de România, întrucât cultura cânepii și a inului la noi produce recoltă foarte abundentă și superioară”[7].

Preotul Angelescu se plângea primarului orașului că biserica Sf. Nicolae, fostă catedrală a orașului, se găsea „cea mai urgisită între bisericile din Pitești în ce privește mijloa-

cele de întreținere cum şi în ce priveşte numărul enoriaşilor având cea mai mică enorie între celelalte, adică cu 58 enoriaşi şi parte dintre dânşii figurând numai pe listă, fără a fi enoriaşi de fapt" şi că „biserica nu a mai fost reparată de mai mult de un sfert de veac, acoperişul s-a perforat mai peste tot şi apa din ploaie a pătruns prin zidul boltei şi astăzi până în biserică, cauzând deocamdată slăbirea zidului boltei, deteriorarea picturii şi în curând căderea tencuielii de pe boltă"[8]. De asemenea, împrejmuirea bisericii era în ruină după cum îi scria Gr. Chirițescu şi alți 48 de enoriaşi primarului oraşului astfel: „Ştiți că împrejmuirea Bisericii Sf. Nicolae care este în centrul oraşului este într-o stare de ruină astfel că dă un aspect foarte urât şi orice străin vizitator îşi poate face o idee neplăcută de oraşul nostru"[9].

În vara anului 1933, Divizia a III-a Piteşti aflată sub comanda generalului Antonescu a solicitat ca biserica Sf. Nicolae care avea cei mai puțin enoriaşi, dintre care unii flotanți, să fie folosită pe post de biserică militară. Adunarea, consiliul şi epitropia parohială au hotărât să dea curs acestei solicitări prin care biserica să servească de capelă a garnizoanei din Piteşti, până când aceasta din urmă va dispune de mijloace spre a-şi construi o biserică proprie. În schimb, episcopul Nichita a refuzat în 1934 să aprobe această transformare argumentând că era doar o singură biserică în parohie şi „canoanele şi legiuirile bisericeşti ne opresc a schimba destinația unei biserici sau a o înstrăina", după cum afirma acesta[10].

Iată cum descrisa în 1936, noul preot în funcție, Paraschiv Popescu, starea religioasă şi morală din parohia sa: „Parohia bisericii Sf. Nicolae cuprinde o enorie numai de 89 familii care nu o pot lăuda din punct de vedere religios-moral căci oricâte sforțări am făcut în timp de un an de la venirea mea la această biserică – predici, cântare bine studiată şi simțită, acum mă străduiesc să formez şi un mic cor – tot n-am putut să-i îndrept pe calea bisericii decât prea puțini […] Misterul acestei răceli nu este greu de pătruns dacă vom spune că majoritatea credincioşilor acestei biserici sunt bine înstăriți din punct de vedere material şi nu mai văd altceva decât o acumulare de bogăție trecătoare, pe când pe cea veşnică, fie că o înțeleg, fie că nu o înțeleg, dar nu o agonisesc", iar despre starea în care se înfățişează locaşul bisericii, acelaşi preot a consemnat că: „E prea trist a mai vorbi despre înfățişarea bisericii Sf. Nicolae, biserică de centru, aşezată într-o pozițiune dintre cele mai frumoase. Ce contrast izbitor între situația sa geografică şi înfățişarea sa umilă, săracă, prea săracă şi părăsită. Nu vreau să critic administrația fostului paroh care s-a îngrijit pe cât a putut ca banul ce l-a agonisit să-l păstreze pentru reparație integrală, dar banul pus spre păstrare şi fructificare s-a pierdut odată cu situația anormală în care ajunsese băncile şi biserica a rămas tot umilă, tot sărăcită, cu lipsuri greu de împlinit. Nu ştiu de ce trebuie să te apuci mai înainte că nimic bun nu mai găseşti; acoperişul, afară de turle, găurit, pereții burduşiți, un singur rând de geamuri în afară, iar înăuntru şi mai trist: strane vechi incomplete, mobilier putred vechi, pictura pe alocuri aşa de ştearsă că nu se mai cunoaşte nimic. Anul acesta s-a făcut o îmbunătățire înăuntrul ei introducându-se lumină electrică prin ajutorul pe care l-am câştigat de la onor primăria oraşului şi din ce-am mai putut economisi. S-a mai procurat un clopot mai mare pe lângă cel mic cu care rămăsese de la ocupația trupelor străine 1916, din banii strânşi de mine personal şi de un domn consilier de la bunii creştini din oraş. S-au mai găsit câteva covoare, am cumpărat un rând de veşminte mai modeste căci nu am găsit şi în sfârşit mă străduiesc să fie o curățenie cât se poate de mare pentru a mai acoperi lipsa şi învechirea"[11].

De-a lungul timpului, biserica a primit diverse donații din partea enoriaşilor. În anul 1873, farmacistul Ştefan Babic a dăruit bisericii un ceas care a fost instalat în turla clopotniței fiind conectat cu clopotul bisericii care anunța astfel trecerea timpului, de se auzea în tot oraşul, de aceea biserica fiind supranumită „Biserica cu ceas".

În anul 1884, Casa MS Regele Carol I a donat un policandru de alamă, poleit, cu 32 de lumini[12] care avea următoarea inscripție: „Închină bisericii din oraşul Piteşti cu hramul sfântul şi făcătorul de minuni Nicolae, Carol I al României acest odor în amintirea zilelor de 9 mai 1866, 10 mai 1878 şi zilei de 14 decembrie 1877, ziua reîntoarcerii acasă după izbânzile din Bulgaria"[13]. Biserica a contribuit cu obiecte de cult vechi, în special icoanele împărăteşti de la tâmplă, pentru înființarea unor colecții muzeale în urma solicitărilor venite din partea lui Gr. Tocilescu.

În timpul primului război mondial, cele două clopote din turla bisericii, au fost confiscate de armata de ocupație germană, fiind estimate ca pagubă de război ce se ridica la suma de 6.000 lei[14].

În 1921 avea următoarele cărți de cult mai vechi: un Apostol tipărit la Episcopia Râmnicului (1847), o Liturghie tipărită la Sibiu (1827), o Evanghelie tipărită la Mitropolia Bucureşti (1842) şi un Triod în greceşte (1814).

Într-o perioadă de maximă represiune față de biserică şi de slujitorii ei, în mod inexplicabil, Biserica Sf. Nicolae a fost inclusă prin hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 1160 din 1955 pe lista monumentelor istorice din România. Tot printr-o hotărâre a Consiliului de Miniştri, cu nr. 387 din 23 aprilie 1962, preşedintele Gh. Maurer, a semnat pentru scoaterea bisericii de pe lista monumentelor istorice, iar Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniştri a avizat favorabil demolarea ei[15]. Nu a existat nicio împotrivire vizibilă față de această măsură având în vedere că ultimul preotul paroh, Florian Sămărescu, era condamnat la închisoare încă din anul 1959 ca „duşman al poporului".

Din această biserica s-au mai păstrate doar câteva urme materiale care au ajuns în posesia Muzeului Județean Argeş (ceasul din turlă şi pisania spartă), la biserica din satul Enculeşti – Valea Mare (policandrul dăruit de regele Carol I şi un clopot), la biserica Sf. Treime din Piteşti (sfeşnicele împărăteşti) şi la biserica din satul Podu Broşteni – Costeşti (al doilea clopot)[16].

Amprentă sigilară în cerneală folosită de către parohie începând din 1915

Personalul bisericesc

În arhiva Episcopiei Argeşului s-au păstrat documente referitoare la preoții de la Biserica Sf. Nicolae din Piteşti despre care s-a mai scris, într-un mod elogios[17], însă realita-

tea care transpare din documentele de arhivă este adesea mult mai nuanțată.

În anul 1847, Alecu Preda cojocarul din Pitești se plângea direct episcopului de Argeș, Samuil Tărtășescu Sinadon că preotul David de la Biserica Sf. Nicolae „de care geme mai toată mahalaoa după deal pentru multele zurbalâcuri ce urmează”, l-a bătut și i-a spart capul în două locuri[18].

În anul 1870, preotul Dimitrie duhovnic de la Biserica Sf. Treime din Pitești se „tânguia” protopopului județului, Mihalache Minea Sachelarie, că preoții Alexandru Antonescu de la o biserică din oraș, fără să fie nominalizată, și Nicolae Mateescu de la Biserica Sf. Nicolae, i-au adus diferite injurii având la bază unele rivalități politice. Acești preoți pârâți care declarau că sunt vecini „ce ne desparte numai gardul”, se scuzau în fața autorităților superioare ecleziastice pentru conflictul ivit între ei, întrucât fiind vecini, în mod inexorabil se ajungea la certuri…[19].

Dintr-o statistică întocmită în anul 1864 de Protopopiatul plaselor Pitești, Gălești și Cotmeana reiese că Biserica Sf. Nicolae din Pitești avea o parohie restrânsă cu 35 de familii și doi preoți: Voicu Constantinescu, căsătorit cu Mândica, hirotonisit la 30 mai 1858, în vârstă de 36 ani, care a funcționat până în anul 1895; Nicolae Mateescu (scris și Nae Matheescu), hirotonisit la 2 ianuarie 1858, în vârstă de 31 ani care a funcționat până în anul 1901[20].

Din 1901 a urmat preotul Dumitru Angelescu, născut în 1859, în comuna Potcoava, județul Olt și hirotonit în 1881 la biserica Domnească din Curtea de Argeș. S-a căsătorit în 1880 cu Ana, fiica protopopului Gheorghe Iconomu, cu care a avut 5 copii: 3 băieți și 2 fete, despre care afirma în 1921 că: „Fetele sunt căsătorite, băieții sunt militari: unul a pierit în război și doi sunt maiori în activitate”.

A terminat seminarul complet: cursul inferior cu atestatul Seminarului din Curtea de Argeș nr. 445/1873 și cursul superior cu atestatul Seminarului Central din București nr. 14/1876. La început a fost numit preot paroh la Biserica Domnească din Curtea de Argeș și profesor provizoriu de religie la Seminarul din Curtea de Argeș cu decretul ministrului Instrucțiunii nr. 10.824/1883, prin concurs, apoi cu titlu definitiv prin decretul nr. 5.766/1893 unde a funcționat până la desființarea Seminarului de Argeș în anul 1901, când prin decretul nr. 5.932/1901 a fost transferat cu aceleași drepturi profesor de religie la Liceul din Pitești și Școala profesională de fete la care a funcționat până la 1914 când și-a întocmit actele de pensionare din profesorat, rămânând ca iconom la biserica Sf. Nicolae, cu ordinul Episcopiei și a Ministerului Cultelor.

În administrația și justiția eparhiei Argeș a fost numit predicator al Sf. Episcopii cu ordinul Ministrului Cultelor nr. 504/1881, director al cancelariei Sf. Episcopii cu ordinul 18.039/1886. În mai multe rânduri a fost numit membru în Consistoriul Eparhiei Argeș și apoi membru și președinte în Consistoriul apelativ cu ordinul ministrului Cultelor nr. 8.162/1906 și al Episcopiei nr. 853/1908.

Ca recompense i s-au dat ranguri bisericești de protonotar, sachelar și iconom, apoi medalia jubiliară Carol I cu brevetul ministrului de Externe nr. 1.716/1906 și medalia clasa I „Răsplata muncii în învățământ” cu brevetul MS Regelui Ferdinand I nr. 1.651/1915 primit cu ordinul ministrului Instrucțiunii Publice nr. 41.614/1915. A susținut conferințe și discursuri în parte publicate, iar altele aflate în manuscrise.

De la 1 august 1935, preot paroh este numit Paraschiv Popescu, licențiat în Teologie, hirotonit 16 octombrie 1934, născut în comuna Ungheni, în anul 1906. Preotul a fost numit „preot confesor de armată pe timpul campaniei” prin ordinul M.A.N. din 1934. A predat religia la Școala primară de băieți nr. 3 din Pitești unde suplinea în același timp pe învățătorul concentrat[21]. Între 5-28 iulie 1939, preotul paroh a fost chemat la cursurile de inițiere străjerească la Centrul de îndrumare Breaza fiind suplinit în această perioadă de preotul ajutător și pensionar D. Angelescu. Nu e de mirare că în februarie 1939, Ținutul Bucegi a trimis un ordin prin care preoții erau informați că „Salutul se va face prin ridicarea brațului drept în sus și pronunțarea cuvântului *Sănătate*”[22].

Ultimul preot paroh a fost Florian Sămărăscu, născut la 16 august 1910 în comuna Sămara, Argeș, era fiul lui Ioan și Teodora și căsătorit cu Maria Darie. A fost licențiat în Teologie, secretar eparhial din 1937, hirotonit preot la 29 mai 1939, numit confesor al legiunilor de străjeri și profesor de religie la Școala de cântăreți „Ep. Nichita”[23]. A fost arestat în mod abuziv și judecat sumar de Tribunalul Militar Craiova, fiind condamnat în anul 1959 la patru ani de închisoare pentru „uneltire contra ordinii sociale” (art. 209 C.P.), iar perioada de detenție dură s-a scurs în principalele închisori pentru deținuți politici din gulagul românesc: Jilava, Aiud, Botoșani și Gherla. În fișa matricolă penală pe care autoritățile represive ale vremii i-au întocmit-o a fost trecut inițial ca apartenență politică la PNL, mai apoi s-a revenit, fiind reîncadrat ca „legionar”[24].

Preotul Sămărăscu a fost un apropiat al lui Constantin Zamfirescu – Căteasca (n. 19.01.1896, Căteasca – d. 16.12.1963, Botoșani), membru al PNL – Brătianu, fost subsecretar la Ministerul Producției de Război în perioada noiembrie 1944 – martie 1945, arestat în 1950 și condamnat tot în anul 1959 la șase ani de închisoare de către același Tribunal Militar Craiova.

Personalul auxiliar

Funcția de paracliser sau țârcovnic a fost adesea vacantă din cauza veniturilor bisericii care erau reduse, fiind îndeplinită intermitent, pentru perioade scurte de timp, de unii elevi de la Școala de Cântăreți din Pitești[25]. De-a lungul timpului, din personalul auxiliar stabil s-a remarcat: Radu Necșuț, născut în 1886, căsătorit cu Sevastița cu care avea doi copii, fiind domiciliați în comuna Găvana. A fost paracliser în perioada 1908-1915, iar din 1915 este numit cântăreț al II-lea. Făcea parte din contingentul 1909 și a fost mobilizat ca soldat dispensat „lăsat la partea sedentară” a Regimentului 4 Argeș.

Cântăreț I a fost Ion Limberea care în ajunul ocupației germane, la 15 noiembrie 1916, a părăsit postul și s-a refugiat în Moldova[26]. În 1939, cantor II era Ion N. Tudor (n. 1915) care a fost transferat la biserica Sf. Ioan din Pitești, iar în locul acestuia a fost numit din aprilie 1939, Dumitru Herăscu (n. 1902, Șerbănești), de la parohia Șerbănești Pătești; Ion R. Totan (n. 1912, Cotmeana) absolvent al Școlii de cântăreți, transferat la parohie în 1937.

Averea bisericii

Epitropii bisericii, Eftimie Niculau și Nicolae Chirculescu au intentat în anul 1856 la Tribunalul Argeș o acțiune de revendicare a unei porțiuni de moșie din trupul satului Geamăna, numită Vătășești, care era stăpânită de serdarul Ștefan Jianu și de urmașii clucerului Nicolae Socolescu[27]. În 1863, Tribunalul Argeș a dat câștig de cauză bisericii și îi recunoștea acesteia dreptul de stăpânire asupra terenului de danie de la o anume Despa preoteasa de 324

stânjeni, aflat pe lângă hotarul Piteştilor, aşa cum reiese din ocolniţa moşiei Geamăna[28]. Hotărârea Tribunalului Argeş este atacată la Curtea de Apel Bucureşti unde prin sentinţa definitivă din 1873, biserica nu mai primeşte recunoaşterea dreptului de stăpânire asupra stânjenilor din moşia Geamăna[29].

Deşi a pierdut terenul din afara Piteştiului, biserica mai avea în anul 1877 în oraş o avere imobiliară impresionantă: şapte terenuri cu embatic în străzile Brătianu (3), Lascăr Catargiu (1) şi Fântâni (3), pe care s-au construit case de-a lungul timpului (casa maiorului Roşulescu, str. Brătianu 22, casa maiorul Dimitrie Constantinescu căsătorit cu Marioara Rădulescu, str. Griviţa 15)[30]; alte două terenuri din centrul oraşului au fost luate de primărie fiind trecute în domeniul public; deţinea patru prăvălii în zona centrală care erau închiriate unor comercianţi diverşi (trei în strada Şerban Vodă, culoarea Roşie) şi una în strada Doamna Bălaşa[31]. Deşi avea multe proprietăţi imobiliare biserica nu avea în 1877 nicio cristelniţă pentru botezul copiilor şi a cumpărat una de aramă abia în 1879 de la un anume Dumitru Tokanie[32].

De-a lungul timpului o parte din terenurile cu embatic au fost răscumpărate de proprietarii caselor, aşa cum a procedat evreica Mina Frischtak domiciliată în Piteşti, str. Brătianu, 28 care a cumpărat casa de la moştenitorii decedatului căpitan Gr. Constantinescu şi a plătit epitropiei bisericii suma de 780 lei, după calculul Ministerului Cultelor, adică răscumpărarea de veci a embaticului anual multiplicat de 60 de ori[33].

Preotul Nicolae Mateescu a fost primul care s-a preocupat în mod serios de administrarea averii bisericii şi de stare financiară a parohiei. El se plângea autorităţilor administrative şi ecleziastice superioare că preoţii şi epitropii din trecut nu s-au preocupat îndeaproape pentru administrarea bunurilor funciare.

Biserica realiza cele mai mari venituri în urma închirierii prăvăliilor, în special din chiria restaurantului „Cafe de France” şi mai apoi a „Halei de Bere”[34]. În 1879 s-au făcut investiţii la prăvălia bisericii, „Cafe de France” unde s-a montat o sobă de fier şi s-a aşternut o pardoseală nouă. Cu această ocazie s-a reparat şi turla bisericii de către evreul Herşiu (Haim) Avram[35]. Din nou, în 1901, s-a refăcut acoperişul clopotniţei de către acelaşi tinichigiu evreu, cu aprobarea epitropilor C. Dimitrescu şi P.D. Muşetescu şi a arhitectului oraşului, Angelo Delnevo[36].

De cele mai multe ori chiriaşii erau îndărătnici şi încercau să se eschiveze de la plata chiriilor faţă de biserică deoarece, pe bună dreptate, unele prăvălii aveau acoperişul vechi din şiţă mare prin care apa şi zăpada intrau lesne[37]. Pentru recuperarea chiriilor restante, preotul Mateescu a apelat de-a lungul timpului la instanţa de judecată pentru a soluţiona aceste diferende. Biserica s-a judecat cu Petrache Grigoriu cafegiu, Ghiţă Paraschivescu, Iosif Ionescu care erau acuzaţi că sunt răi platnici[38].

În anul 1898 epitropia bisericii Sf. Gheorghe a fost nevoită să facă un împrumut de 1.500 lei la Societatea Economică de Argeş pentru a construi o prăvălie şi o magazie în locul celor care urmau să fie dărâmate de primăria Piteşti, întrucât clădirile vechi din strada Şerban Vodă „conform regulamentului comunal relativ la salubritate şi înfrumuseţarea comunei nu se mai poate(sic!) tolera”. Între 1898-1899 cu ajutorul antreprenorului Anton Bamffi s-a ridicat o altă clădire în care s-a înfiinţat berăria şi restaurantul „Hala cu Bere” de 300 mp, cu 5-7 camere şi 150 mp de teren pe care se afla o grădină de vară[39].

Prin actul de vânzare autentificat de Tribunalul Argeş la nr. 429/1910[40], biserica a vândut primăriei oraşului, pentru utilitate publică, în vederea lărgirii străzii Plevna, două imobile cu terenurile lor în centrul oraşului, în suprafaţă totală de circa 130 mp cu suma de 12.000 lei, înscrisuri funciare urbane Bucureşti 5%, pentru care primăria plătea bisericii un procent anual de 600 lei. În 1915 când biserica este transformată în parohie mai avea decât o singură prăvălie – „Hala cu Bere”.

Pentru a găsi o altă sursă de venit facilă în timpul războiului (1916), epitropia a scos la licitaţie publică cu aprobarea ministerului Cultelor, 14 bucăţi de piatră (lespezi, cruci rupte, pisanii), „de când înmormântările se făceau în jurul bisericii”, după cum afirma preotul paroh Angelescu. Pietrele s-au vândut cu 835 lei în condiţiile în care „Hala cu Bere” aducea un venit din chirie de 370 lei în 1916-1917, fiind cumpărate de maistrul pietrar Nicola Kaghiorghes, Nicolae Simtion şi Bretto Domenico din Piteşti.

De-a lungul timpului „Hala cu Bere” a fost închiriată evreului Gheorghe Markus, căsătorit cu Ana, căruia Ministerul de Finanţe la 10 martie 1916 i-a anulat brevetul de licenţă în baza căruia îşi exercita comerţul de berărie şi restaurant[41], între 1921-1925 lui Iancu Georgescu Busuioc care a subînchiriat lui Jean Nicolescu şi Fabricii de Bere Luther din Bucureşti[42].

În 1922, epitropia a dorit să vândă acest imobil deoarece susţinea că: „Acum s-a ivit un muşteriu ca să cumpere acest imobil oferind suma de 200.000 lei şi orice alte cheltuieli de taxe, timbru, avocat care îl priveşte pe dânsul”; „Epitropia având în vedere că preţul ce s-a oferit pentru cumpărarea acestui imobil este convenabil deoarece plasat în bonuri ar aduce bisericii un venit anual mai mare decât chiria anuală de 7.000 lei şi având în vedere că construcţia imobilului fiind slabă, într-o cărămidă, cere pe fiecare an cheltuieli de reparaţie mai ales că tabla de pe înveliş mai peste tot este perforată de rugină” şi solicita aprobarea d-lui ministru al Cultelor[43]. Cert e că ministerul a refuzat vânzarea şi în aprilie 1925 imobilul din strada Şerban Vodă 99 a fost închiriat pe o perioadă de 5 ani, cu o chirie anuală de 70.000 lei, fraţilor Cristache şi Nicolae Cristescu care au înfiinţat în imobil „Cofetăria şi cafeneaua Fraţii Christescu”. La licitaţie din anul 1930 s-au prezentat decât doi concurenţi, între care şi vechiul chiriaş, C. Cristescu care a oferit mai puţin decât plătise chiria în trecut, oferind anual suma de 60.000. Până la aprobarea licitaţiei de către consiliul eparhial, se iveşte Gh. Gall, proprietarul cinematografului „Aquila” din Piteşti care oferă suma de 80.000 lei pentru imobil. Supraoferta făcută de Gh. Gall, deşi nu a fost introdusă în termen, era mai tentantă din punct de vedere financiar, chiar cu riscul contestaţiei în instanţă din partea lui C. Cristescu. De aceea, între Gh. Gall şi preotul Angelescu a intervenit o înţelegere prin care primul se obliga să suporte toate cheltuielile procesului până la terminare, fără să aibă vreo pretenţie de despăgubire din partea bisericii[44].

Prin sentinţa Tribunalului Argeş din 1930, chiriaşul Cristescu a fost obligat să evacueze de îndată prăvălia care s-a scos din nou la licitaţie fiind adjudecată bineînţeles de Gh. Gall. Deşi era în perioada crizei financiare, noul chiriaş a transformat sălile prăvăliei în primul cinematograf sonor din Piteşti care în curând a intrat în incapacitate de a plăti ratele chiriei anuale, fiind acţionat în judecată pentru recuperarea datoriilor (sentinţa civilă nr. 164 din 1932 a Tribunalului Argeş). Cu toate acestea, Gh. Gall a continuat să folosească

imobilul bisericii până în anul 1935 când câştigă următoarea licitaţie pentru alţi 5 ani.

Banii rezultaţi din închirierea acestui imobil erau insuficienţi şi preotul Dumitru Angelescu a încercat să aducă venituri bisericii din plasamente financiare. Excedentul bugetar anual era investit, cu acordul epitropiei, în bonuri funciare şi se solicita adesea să fie autorizat sindicul Bursei Bucureşti ca „să cumpere titluri ale Împrumutului Naţional 5% pe numele epitropiei parohiei Bisericii Sf. Nicolae din Piteşti”[45]. Efectele financiare deţinute de biserică la Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni Bucureşti au fost retrase spre a fi depuse la sucursala Băncii Naţionale din Piteşti după cum urmează: Împrumutul Naţional 5% din 1916, Împrumutul Unirii 5% din 1919. Sucursala Băncii Naţionale din Piteşti a refuzat să primească aceste sume în cupoane de valoare fiind „prea neînsemnate” şi s-au depus la Banca Tehnică din Piteşti, al cărei director era epitropul Apostol Dima[46]. În bugetul de venituri şi cheltuieli din 1935 s-a trecut de preotul paroh Paraschiv Popescu că: „La suma de 296.810 lei depusă în numerar la Banca „Înfrăţirea” din Curtea de Argeş, precum şi la suma de lei în numerar 38.500 lei depusă la Banca Tehnică Argeşeană Piteşti nu s-a primit nicio dobândă, până ce băncile vor începe a funcţiona”[47], fiind în perioada de refacere după criza financiară mondială.

Epitropi şi enoriaşi

Administraţia Casei Bisericii arăta că: „Fiecare parohie avea o epitropie compusă din preotul paroh ca preşedinte, un membru numit de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii şi un membru ales de enoriaşi şi confirmat de acelaşi minister”[48]. Deşi s-a aflat în inima oraşului, a fost de-a lungul timpului biserica cu cel mai mic număr de enoriaşi şi toţi preoţii parohi care s-au perindat de-a lungul timpului, s-au plâns de situaţia financiară precară, cu toate că enoriaşii aveau o stare financiară foarte bună.

Iancu Stătescu şi Ghiţă Ionescu erau epitropi în 1874, urmaţi în 1879 de Constantin Lerescu (din partea ministerului, demisionat în 1880), Costache Simionescu , ales de către enoriaşi cu care biserica se afla în litigiu şi Ştefan Avramescu, de profesiune argintar. Relaţia dintre preoţi, epitropii şi enoriaşi nu a fost întotdeauna bună. În iunie 1877, preotul Mateescu reclama primarului oraşului Piteşti că biserica a fost rău administrată de către epitropul Ghiţă Ionescu (răposat), fost băcan, fără să fie vreo ameliorare, că epitropul a strâns venitul bisericii pe care şi l-a însuşit, lăsându-i pe toţi funcţionarii sfântului locaş în neplată, fără să le achite salariile, atât preotului Voicu Constantinescu cât şi cântăreţul N.G. Rădulescu[49]. Preotul Mateescu a solicitat instanţei de judecată daune în valoare de 2.000 lei şi îl acuza pe răposatul epitrop că şi-a însuşit „toate actele şi documentele constatatoare titlurilor de proprietate ale sfintei biserici”.

În august 1887, epitropii Ioan Trifonescu şi Eftimie Ionescu au deschis un proces la Judecătoria Ocol Piteşti lui Ioan Purcăreanu din Piteşti şi lui Grigore Grandea din Bucureşti (procuratorul moştenitorilor decedatului Iancu Stătescu, fost epitrop al bisericii). Ioan Trifonescu (demisionat în 1888), arăta că după ce a fost numit epitrop a văzut bilanţurile financiare din perioada 1872-1874, în care excedentul de bani a fost încasat pe nedrept de foştii epitropi.

În 1893 a fost ales un alt epitrop: Nae I. Busuioc. Acesta a intrat în conflict făţiş cu preotul Mateescu pe care-l acuza că şi-a însuşit banii bisericii şi că a închiriat după bunul plac prăvăliile. Preotul Mateescu afirma despre noul epitrop că: „De atunci şi până astăzi încă n-au încetat cu fel de fel de vorbe injurioase la adresa subsemnatului, prin piaţă şi prin prăvălii, lăudându-se că a ajuns epitrop, atribuindu-mi că sunt un hoţ, un şarlatan” sau „Nu ştiu şi nu înţeleg cum să mă constituesc în epitropia vorbitei biserici cu numitul domn când dânsul şi-a împrospătat reaua conduită chiar în ziua de 30 iunie în prăvălia d-lui Petre Muşetescu unde se afla şi d. Jiul Marie, pe lângă alte vorbe de aiurări îmi promite c-o să mă şi reguleze…, ştergând-o pe uşă…”[50]. Epitropul Nae Busuioc îl acuza pe preotul Mateescu şi pe epitropul Petre Muşatescu că „numai singuri au luat dreptul de la sine a administra afacerile epitropiei” şi închirierea prăvăliei folosită ca cizmărie aflată în strada Şerban Vodă. Preotul Mateescu se apăra astfel: „Încât priveşte acea cameră mică din strada d-na Bălaşa care serva şi de cizmărie, e de netăgăduit că serva şi clerului bisericei cum v-am descris în adresa nr. 22 şi că epitropiile succedate până astăzi, de 17-18 ani, au admis pe lângă că este prea mic salonul de cântăreţ, i s-a oferit ş-această odăiţă gratis fără contract să-şi exerciteze şi meşteşugul ca să se poată întreţine şi el ca un om mai curat pentru serviciul bisericii”[51]. În anul următor, în 1894, epitropul Busuioc a fost schimbat din funcţie.

Sâmbătă, 21 februarie 1915 a fost oficiată o slujbă religioasă pentru inaugurarea noului localul al teatrului din oraşul Piteşti. În ziua de 22 februarie 1915, primăria Piteşti a convocat la sediul primăriei enoriaşii bisericii pentru a alege un epitrop din partea enoriaşilor. A fost ales din partea enoriaşilor Apostol Dima, iar numit din partea ministerului, profesorul N.G. Dumitrescu din februarie 1915 până în aprilie 1919[52]. În 1919, epitropul ales de enoriaşi a fost N.G. Dumitrescu, iar epitropul confirmat de Administraţia Casei Bisericii a fost avocatul Ioan Naumescu.

În monografia din 1921 se arăta că în această parohie erau 129 familii cu 738 suflete: 678 români, 16 germani, 4 maghiari, 2 greci, 35 evrei, 1 sârb, 2 turci, iar după confesiunea: 674 creştini ortodocşi, 21 romano-catolici, 6 luterani, 35 mozaici, 2 mahomedani. După profesie: 14 avocaţi, 6 profesori, 43 funcţionari, 11 lucrători la tipografie, 1 fotograf, 1 modistă, 23 cizmari, 53 croitori, 5 tâmplari, 3 ceasornicari, 2 tinichigii, 2 cartonaj, 10 bărbieri, 6 tapiţeri, 12 chelneri, 2 farmacişti, 20 băcani, 12 cârciumari, 8 cofetari, 1 lipscan, 2 cu depozite de ziare. Erau 611 ştiutori de carte şi 127 analfabeţi[53].

Duminică, 24 ianuarie 1924, s-a fixat data convocării pentru alegerea de epitropi pe un termen de 5 ani socotit de la 1 aprilie 1924. La 27 septembrie 1925 s-au făcut alegeri de consilieri şi epitropi parohiali fiind aleşi trei epitropi: N.G. Dumitrescu (profesor la Liceul de băieţi din Piteşti, 68 ani), Ioan Naumescu (avocat, 41 ani) şi Apostol Dima (proprietar, 57 ani), iar în consiliul parohial 10 consilieri[54]: Ivan Purcăreanu, avocat, 54 ani; Ioan Negreţu, inginer şi proprietar, 53 ani; Ioan Boerescu, profesor, 43 ani; Ioan Cosmescu, institutor şi proprietar, 45 ani; Constantin Cristescu, avocat, 44 ani; Zenobie Moşoiu, proprietar, 68 ani; Eftimie Ionescu, comerciant, 39 ani; Ghiţă Ionescu, funcţionar, 63 ani; Ioan G. Ţuluca, comerciant, 42 ani; Teodor I. Constantinescu, comerciant, 47 ani.

Între fruntaşii acestei parohii în 1921 se aflau, după cum susţinea preotul D. Angelescu, următorii: avocat Alexandru Fostiropol, proprietar Mihail Zamfirescu, profesor-avocat Alexandru Dumitrescu, avocat Ernest Paximade, proprietar maior Tărtăşescu, avocat Dumitru Luca, profesor Ion Boerescu, controlor fiscal Stelian Constantinescu, dr. Titu Dumitrescu, dr. Ştefan Simionescu, avocat Costică Dem., pro-

prietar N. Băltescu[55].

Relația dintre epitropi și preoți a fost adesea tensionată, la mijloc fiind probleme de ordin financiar care erau imputate cu precădere epitropilor, după cum rezultă din unele procese de judecată. Epitropii aveau un rol însemnat în administrarea averii bisericești așa cum stabilea inclusiv formula de jurământ, conform noii legi bisericești din 1925: „Jur pe Atotputernicul Dumnezeu, că în slujba de epitrop al bisericii din […] voiu chivernisi conștiincios averea acestei biserici, supuindu-mă autorităților noastre bisericești și conformându-mă ordinelor acestora. Nu voiu îngădui nimănui și în nici un chip înstreinarea averii sfintei biserici, silindu-mă a o înmulți printr-o administrare corectă. Așa să-mi ajute Dumnezeu și să-mi dea spăsenie sufletului. Amin".

Concluzii

Despre istoria bisericii Sf. Nicolae aflată cândva la intersecția vechilor străzi Șerban Vodă cu Doamna Bălașa din zona centrală a orașului Pitești, demolată în timpul regimului comunist, în vara anului 1962, pentru că stătea în calea lucrărilor de sistematizare urbană, au existat câteva contribuții lăudabile din partea unor istorici, arheologi sau paseiști argeșeni. Articolul de față aduce în prim-plan câteva informații inedite referitoare la personalul preoțesc, epitropi, enoriași, organizarea și averea acestei biserici care de-a lungul timpului a avut o enorie mică (maxim 100 de familii) și înstărită, însă puțin implicată în viața bisericii. Biserica a fost „catedrală" a orașului, mai apoi, filială la Sf. Gheorghe, iar din 1915 a devenit parohie care a funcționat adesea cu un singur post de preot: Voicu Constantinescu (până în anul 1895), Nicolae Mateescu (până în 1901), Dumitru Angelescu (1901-1935), Paraschiv Popescu (din 1935) și Florian Sămărescu (până în 1959).

Până la începutul secolului al XIX-lea, biserica a stăpânit un trup de moșie în satul Geamăna, numit Vătășești care din neglijența epitropilor a fost uzurpat, fără să fie recâștigat ulterior. În centrul orașului a deținut de-a lungul timpului mai multe prăvălii închiriate, terenuri cu embatic, iar în 1915 când biserica devine parohie, mai avea decât o singură prăvălie care îi aducea un venit anual constant. Această prăvălia a fost închiriată prin licitații periodice fiind folosită ca: berărie, cafenea, restaurant, cofetărie, iar din anii 30 a fost transformată de către Gheorghe Gall, proprietarul cinematografului Aquila, în primul cinema sonor din Pitești.

Deși preoții s-au plâns adesea de veniturile insuficiente realizate de biserică, de-a lungul timpului a existat totuși un excedent financiar anual care era investit în bonuri valorice, depuse la diferite instituții bancare. Odată cu venirea crizei financiare mondiale din perioada 1929-1933, depozitele financiare au fost blocate și inevitabil s-au devalorizat prin inflație. Pentru a face față cheltuielilor apăsătoare pentru restaurarea bisericii, preoții parohiali au făcut apel la sprijinul financiar din partea enoriașilor sau autorităților statului, în principal de la Ministerul Cultelor și de la Primăria Pitești și mai puțin la depozitele sale bancare.

Pentru întocmirea acestui material s-au cercetat cu precădere fondurile de arhivă *Biserica Sf. Nicolae* (acest fond de arhivă este incomplet și conține documente doar pentru perioada 1852-1942, 68 de dosare, astfel încât a fost imposibilă documentarea pentru perioada 1943-1962) și *Episcopia Argeșului* (conține documente doar până în anul 1951), aflate în păstrarea Arhivelor Naționale – Serviciul Județean Argeș.

NOTE

[1] Inspector principal la Arhivele Naționale – Argeș
[2] Arhivele Naționale – Argeș, fond Episcopia Argeșului, dosar 105/1867, f. 1-2.
[3] Idem, fond Biserica Sf. Nicolae Pitești, dosar 62/1936, f.n.
[4] *Ibidem*, dosar 40/1921-1922, f. 15.
[5] *Ibidem*, dosar 30/1915, f. 3.
[6] *Ibidem*, dosar 40/1921-1922, f. 122v-123v.
[7] *Ibidem*, dosar 40/1921-1922, f. 119-120.
[8] *Ibidem*, dosar 47/1925, f. 72.
[9] *Ibidem*, dosar 47/1925, f. 109.
[10] Arhivele Naționale – Argeș, fond Episcopia Argeșului, dosar 54/1929-1937, f. 329-333.
[11] *Ibidem*, dosar 54/1929-1937, f. 411-412.
[12] *Ibidem*, dosar 21/1884, f. 1.
[13] Arhivele Naționale – Argeș, fond Biserica Sf. Nicolae Pitești, 40/1921-1922, f.n.
[14] *Ibidem*, 38/1919-1920, f. 219.
[15] Arhivele Naționale – Argeș, fond Primăria Pitești, dosar 13/1962, f. 57-58.
[16] Dr. Zicu Ionescu, *Despre bisericile din Pitești care nu mai sunt*, în „Păstorul Ortodox", serie nouă, nr. 2/1995, p. 109.
[17] Grigore Constantinescu, *Biserica „Sf. Nicolae" – important monument ecleziastic medieval demolat de către autoritățile comuniste*, în „Restituiri", anul X, nr. 4(23)/2012, p. 23-26.
[18] Arhivele Naționale – Argeș, fond Episcopia Argeșului, dosar 60/1847, f.n.
[19] *Ibidem*, dosar 126/1870, f. 1-5.
[20] *Ibidem*, dosar 20/1864, f. 55-66.
[21] Arhivele Naționale – Argeș, fond Parohia Sf. Nicolae Pitești, dosar 65/1939, f.n.
[22] *Ibidem*, dosar 65/1939, f.n.
[23] *Anuarul Eparhiei Argeșului (1940)*, Librăria și Tipografia „Artistica" P. Mitu, Pitești, 1940, p. 63.
[24] http://www.iiccr.ro/ro/fise_detinuti_politici/, 2013.
[25] Arhivele Naționale – Argeș, fond Parohia Sf. Nicolae Pitești, dosar 48/1926, f. 48.
[26] *Ibidem*, dosar 40/1921-1922, f.n.
[27] *Ibidem*, dosar 1/1852-1864, f. 18-21.
[28] *Ibidem*, dosar 1/1852-1864, f. 4-7.
[29] *Ibidem*, dosar 2/1873-1881, f. 1, 18.
[30] *Ibidem*, dosar 31/1915-1916; 33/1916-1917, f.n., dosar 22/1903-1904, f. 8, 9.
[31] *Ibidem*, dosar 2/1873-1881, f. 10.
[32] *Ibidem*, dosar 7/1879, f.n.
[33] *Ibidem*, dosar 43/1923-1924, f.n.
[34] *Ibidem*, dosar 26/1911-1912, f.n.
[35] *Ibidem*, dosar 6/1878, f.n.
[36] *Ibidem*, dosar 19/1899-1902, f.n.
[37] *Ibidem*, dosar 8/1880, f.n.
[38] *Ibidem*, dosar 2/1873-1881, f. 89.
[39] *Ibidem*, dosar 12/1888-1894, f.n., dosar 62/1936, f.n.
[40] Arhivele Naționale – Argeș, fond Tribunalul Argeș, dosar 4/1910, f.n.
[41] Arhivele Naționale – Argeș, fond Biserica Sf. Nicolae Pitești, 33/1916-1917, f. 21.
[42] *Ibidem*, 40/1921-1922, f. 28.
[43] *Ibidem*, 42/1922-1925, f. 1.
[44] Arhivele Naționale – Argeș, fond Episcopia Argeșului, dosar 54/1929-1937, f. 131.
[45] Arhivele Naționale – Argeș, fond Biserica Sf. Nicolae Pitești, 33/1916-1917, f. 39.
[46] *Ibidem*, dosar 48/1926, f.n.
[47] *Ibidem*, dosar 61/1935, f.n.
[48] *Ibidem*, dosar 38/1919-1920, f. 103.
[49] *Ibidem*, dosar 2/1873-1881, f. 20.
[50] *Ibidem*, dosar 12/1888-1894, f. 88.
[51] *Ibidem*, dosar 12/1888-1894, f. 108, 128.
[52] *Ibidem*, dosar 30/1915, f. 9, 15.
[53] *Ibidem*, 40/1921-1922, f.n.
[54] *Ibidem*, dosar 47/1925, f. 119.
[55] *Ibidem*, dosar 40/1921-1922, f. 124.

Povestea cafelei şi a cafegiilor armeni din Piteşti

Nicolae Pârâianu

În mare, negustorii armeni se pot grupa în lipscani şi bogasieri, dar au mai fost cafegii pe care îi treci fie la meseriaşi, căci a prepara o cafea este o meserie, dar întrucât o dai contra unui preţ, după servirea ei în cafenea, este şi un negoţ, cam ceva asemănător cu brutarii, dar şi cu birtaşii. Aminteam că la alegerea starostiilor din anul 1864, Gh. Erchengio(g)lu[1] a fost ales staroste peste cafegii şi cârciumari. Observăm atunci că majoritatea lor erau armeni. De ce oare această profesie se afla în mâna armenilor? Dl Florescu, cafegiul de renume al Bucureştiului, omul căutat de toată lumea artiştilor Capitalei, a dezvăluit acest secret într-o carte de amintiri[2]. Mai întâi, cafegiii proveneau, în mare parte, din provincia turcească Anatolia, în care meseria se transmitea ereditar. A prepara o cafea este o artă. Ea se adresează atât organului gustativ, cât şi celui olfactiv. Unii, mai cu pretenţii, pretind că şi culoarea ei, nici prea deschisă şi nici prea închisă, are o importanţă ce nu trebuie neglijată.

Secretul cafelei începe de la dozarea soiurilor, care se stabilesc de cafegiu, înarmat de la natură cu simţurile ce-l fac să ştie câte procente intră în combinaţia din care ţi se va servi ceaşca de porţelan chinezesc cu un anume diametru şi cu urechiuşa mânerului de o anumită formă şi distanţă de la peretele ceştii. Măcinatul este cea de a doua condiţie care îi dă licorii gustul şi mirosul suav. În final, fiertul care pare a fi secretul de bază cu care se încheie magia cafegiului. În Piteştiul anilor 1865-1890 îşi aveau cafenele vreo zece-paisprezece armeni. În capul listei se situa starostele Gheorghe Erchengio(g)lu. Venit din Bucureşti, unde-şi făcuse învăţătura la un renumit cafegiu al vremii, la Hagi Vartan Adur şi la Ovaghim Haivantolu Ovanez, care aveau prăvăliile în mahalaua armenească, pe strada „Mântuleasa“, Gh. Erchengioglu, către mijlocul anilor 1840 se hotărăşte a-şi începe viaţa de patron de cafenea prin soţia acestuia[3]. Se pare că tot el îl aduce la Piteşti pe Agop Aritonovici cu care se înrudea. Un cafegiu bucureştean a fost şi Sarchezot/Piteşteanul (ot. sud. Argeş), dar el nu s-a mai întors la locul de baştină. Tot Erchengio(g)lu îi va aduce la Piteşti pe cei doi veri Davidoglu – Iorgu şi David, tot rude. Majoritatea înrudirilor se datorau soţiei sale Margareta. Dar nici Erchengio(g)lu nu era străin de înrudiri. El era socrul lui Chircol Manucu. Mahalaua armenească din Piteşti nu putea exista fără o cafenea. Unde să se pună la cale afacerile de cinci bani ale armenilor, unde să se afle ultimele ştiri şi de unde să pornească logodnele şi căsătoriile, dacă nu de la o discuţie purtată în taină la un descântec de cafea? Această cafenea exista pe strada „Egalităţii“ nr. 25, aparţinând lui Iorgu şi David Davido(g)lu. Apare şi gradul de înrudire dintre Iorgu şi Erchengio(g)lu. Deci, fiica lui şi a soţiei sale, Margareta, Zorica, era soţia lui Iorgu Davido(g)lu. Agop Aritonovici apare martor la naşterea Duducăi, fiica lui David, în calitate de cumnat. Putea fi frate cu soţia lui David?! Nu se cunoaşte ce s-a mai întâmplat cu verii Davido(g)lu (Iorgu, n. 1826, David, n.1827) după 1890. Ştim că la vârsta de 40 de ani i se naşte fiul Ştefan[4]. George Erchengiolu, şi el este de negăsit atât în registrul stării civile, cât şi în scriptele Camerei de Comerţ. Ieşirea din asemenea situaţii are o soluţie de bun-simţ: aflarea persoanei la baştină, ceea ce se adevereşte în 80% din cazuri. Era obiceiul vremii să te îngroape pe pământul pe care te-ai născut şi ai crescut.

Dar l-am uitat pe Gevan Minasu, cafegiu pe strada Şerban-Vodă, amicul, cu toate că-i era concurent, lui Agop Aritonovici, pe când avea hotel şi cafenea de lux. Nu cunoaştem clasa cafenelei lui Givan, dar pe Strada Mare n-aveau loc cafenelele de mahala. Aici veneau cumpărători şi clienţi din clasa de sus şi erau serviţi ca la Bucureşti. Deh, Strada-Mare avea regulile sale şi cine nu le respecta trăgea storul într-un an! Mai era şi Hagic Mărgărit, fosta calfă a lui Agop Aritonovici, acum şi el cafegiu şi chiar cumnat cu fostul patron. Şi acesta era un obicei al vremii: în familie intrau numai oameni bine cunoscuţi, care-şi meritau locul. Şi mai era Ovanez Artium, proprietarul cafenelei din strada Târgului, mai mic cu trei ani decât Agop Aritonovici, dar stăpân pe meserie. Şi povestea cafegiilor piteşteni ia sfârşit odată cu veacul cel de al XIX-lea. Cei rămaşi nu mai aveau scânteia inspiraţiei a vechilor cafegii. Cafeaua lor nu era precum cea din automate, dar nu-şi găsea loc lângă o ceaşcă preparată de Erchengiolu sau Agop Aritonovici.

Orice început are şi un sfârşit. Cafegii din Piteşti care profesau în perioada 1858-1880 au fost: Gh. Erchengiolu; Agop Aritonovici; Davidolu David; Sarchezot Piteşteanu; Givas Minas; Hagi Mărgărit; Ovanez Artium; Mărgărit Garabet Migisian; Isac Asturia. Şi totuşi, mai scânteia câte un bob de aur în marea de nisip. În plin secol XX apar cafegiii Ovanes Tachezian şi Ovanez Nalbandian. Şi precum raţionamentul „Cui i-a aparţinut prima cărămidărie mecanizată?“ care s-a dovedit a fi complet greşit, aşa şi de data aceasta, în cazul neamului Aslan, s-a produs un „manque de mesure“. Într-adevăr, a existat acea reîntoarcere la baştină, pentru a fi înhumat în pământul natal. Şi Aslan H. G. Zanazana şi Aslan H. Agic Mogârdici sau Gaze Garabet, născută în 1798, fiica răposaţilor Margareta H. Aslan şi Hagi Aslan, s-au reîntors la casa mea, precum şi Zanazan Ovanez, născută în 1810, cu domiciliul în mahalaua din Bucureşti, revenită la casa sa din strada „Sf. Vineri“. Probabil ceva s-a schimbat la generaţiile născute în preajma anului 1830 şi după, care ori nu mai au casa la Bucureşti, ori sunt înmormântaţi, după deces, în cimitirul armenesc din Capitală. Fiindcă motivul chestiunii era aşa-zisa dispariţie a familiei Hagi Aslan, în jurul anului 1905, din Piteşti, ceea ce nu corespunde realităţii şi fac următoarea corectură: între 1905 şi 1927 au decedat la Piteşti următorii reprezentanţi ai familiei Aslan, Hagi, Garabet şi Mogârdici: 1911 – Aslan Eliza; 1913 – Aslan Alexandru;1913 – Aslan Alecu; 1913 – Aslan Ecaterina; 1914 – Aslan Zaharia; 1918 – Aslan Acic; 1918 – Aslan Maria; 1927 – Aslan Ioan; 1951 – Aslan Magdalena etc. Neamul Aslan, încetul cu încetul, s-a reîntors la baştină. Erau şi vremurile care îi făceau pe oameni să se strângă laolaltă, pentru a rezista mai bine furtunii stârnite.

[1] Gh. Erchengio(g)lu a avut parte de o transcriere în româneşte, a numelui său,foarte fantezistă. De la Er-Chir-Oglu el ajunge a fi trecut în lista starostilor aleşi drept Erchengiu

[2] Gh. Florescu, *Amintirile unui cafegiu*. Bucureşti, Editura Humanitas, 2010.

[3] Andree Răsuceanu, *Cele două Mântulese,* Bucureşti, Editura Vremea, 2009, pp. 135-136.

[4] A.S.D.J. Ag., *Fond col. Stare civilă*, dos. 33/1865-1867, oct. nr.113.

Curiozități istorice despre Pitești

culese de prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ

...Ovidiu Moț, autor al lucrării *Piteşti, o istorie în date*[1], identifică specificul ocupațiilor locuitorilor Piteştiului în funcție de etnia acestora? Astfel, autorul afirmă în lucrarea menționată că sârbii şi bulgarii se ocupau cu grădinăritul, arendatul moşiilor, creşterea vitelor, vânzarea colonialelor, cămătăria.

În ceea ce-i priveşte pe germani, aceştia se îndeletniceau cu tâmplăria, croitoria, cizmăria, comerțul cu băuturi, confecționarea de lumânări, de săpun, erau ceasornicari. Ungurii erau modişti, fierari, dogari, funieri.

Evreii se ocupau cu „speculații mărunte": cumpărau ouă de găină, piei de iepure, doi erau arendaşi, croitori, vânzarea veştmintelor „de-a gata", sticlăria, pietrăria de bastimente, erau colportori şi samsari.

Armenii, în casele cărora se vorbea turceşte, erau tutungii, cafegii şi lipscani.

Românii erau băcani, braşoveni, cârciumari, pescari, măcelari, rachieri, măcelari, cherestegii, arendaşi, negustori.

...în 1868 sunt adoptate o serie de regulamente de către Consiliul comunal Piteşti şi anume: „Regulament pentru introducerea străinilor în Comuna Piteşti"; „Regulament pentru damele prostituate" şi „Regulament la drepturile şi datoriile servitorilor de ambe sexe, de orice rit şi condițiune din comuna Piteşti vizavi de Comună şi stăpânul lor, precum şi ale stăpânilor către servitori şi comună"[2]?

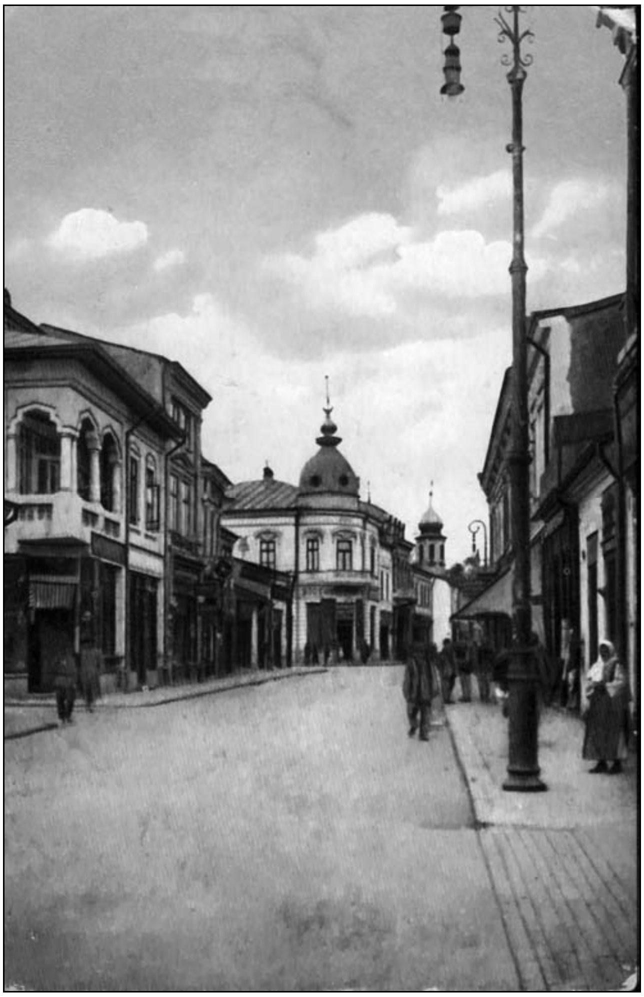
...de Paşte, piteştenii aveau următoarele distracții: „darea la semn", „roata cu toate numerele câştigătoare", „biliardul", „dulapurile cu căluşei"[3]?

…„dulapurile" (scrâncioburile) se organizau în strada Podurilor, în Ceaprazari, în Târgul din Vale, în Trivale?[4]

...examenele generale de sfârşit de an al şcolilor din Piteşti se susțineau între 23 şi 25 iunie, între orele 8-11 a.m. şi 2-4 p.m. în anul 1900?[5]

...bolile care apar frecvent în statisticile lunare ale medicului urbei din 1880 sunt: congestie cerebrală, tuse convulsivă, variolă, tuberculoză, otrăvire prin fosfor, plăgi prin instrumente tăioase, enterocolite, bronşite, inaniție, ramolisment cerebral?[6]

…în 1903, în Piteşti erau 15.711 de locuitori, s-au încheiat 81 de căsătorii şi s-au născut 388 de copii?[7]

Piteştiul vechi – Strada Şerban Vodă

[1] Moț, E. Ovidiu, Piteşti, o istorie în date, Editura Pământul, 2008, p.57
[2] Direcția Generală a Arhivelor Statului, filiala Argeş, *fond Primăria Piteşti*, ds. 17/1868, f.2
[3] Ibidem, ds.39/1902-1903, f.31, 35,40.
[4] Ibidem, ds.11896, f.15, 16, 21, 23, 24.
[5] Ibidem, ds.!7/1900, f.79/98.
[6] Ibidem, ds.35/1880, f.11
[7] Ibidem, ds.24/1904, f.9, 10.